

1 дія

1 сцена

Opening Produktion Number

“Харківська балада” Майк Йогансен

2 сцена

Рина вербує Улю,
щоб звабила Мокія.
(вірш Діни Чмуж)

3 сцена

Музичний номер - презентація персонажа Мокія
(вірш Діни Чмуж)

Уля та Мокій йдуть в кіно – парний танець або масовий номер про кінематограф

4 сцена

Хіп-хор

Мазайло повернувся з загсу. Презентація персонажа Мина Мазайла.

5 сцена

Урок руского языка vs Урок укрмови
Пісня Мокія про укрмову
“*Яка ж українська — співуча, ясна,
Мова багата, дзвінка, чарівна*”.

6 сцена

Кордебалет - танок. Конфлікт батька та сина, «У криницю»
Всі по черзі в колі танцюють, бойовий гопак

2 дія

2 сцена

Пісня комсомольців (Багрянний)
*Від схилів Закарпаття
до вод Дону синього*

3 сцена

Масовий номер “Дискусія”
(вірш Діни Чмуж)

4 сцена

Пісня Улі-українки
“*Чогось мені чудно*”

5 сцена

Любовна пісня Мокія
“*Ти, місяцю, який же ти ясний*”

8 сцена

(Микола Зеров)

*“Як нам жити хвилиною легкою,
Коли такий на пам'яті тягар”*

Мазайло

Микола Куліш

Дійові особи:

Мина	Мазайло	—	харківський	службовець,	міщанин.
Лина	(Кирина)	Мазайло	—	його	дружина.
Рина	(Мокрина)	Мазайло	—	їхня	дочка.
Мокій	Мазайло	—		їхній	син.
Уля	Розсохіна	—		подруга	Рини.
Мотрона	Розторгуєва	(Тьотя Мотя)	—	сестра	Лини з Курська.
Тарас	Мазайло	—	брат	Мини	з Києва.

Баронова-Козино — вчителька "правильних проізношень" російської мови.

Тертика, Аренський, Губа — комсомольці, друзі Мокія.

ПЕРША ДІЯ

1 сцена. Харківський вокзал

Харківський залізничний вокзал, кінець 1920-ті років. Відчуття модерну, футуризму, урбанізму, руху. Декорації з елементами конструктивізму. Вся сцена наповнена життям. Люди з валізами, що біжать, зупиняються, розмовляють. Продавці газет, квітів, носії багажу. Вказівники з назвами вулиць.

Починається жвава, динамічна музика, що імітує ритм поїзда, що набирає хід. В ній чутні елементи джазу, футуристичні звуки.

Хор

“Харківська балада” Майк Йогансен

*По рейках трамвай розігнався,
По склі бруківка дрижить,
А в Харкові день заіскрився,
І вулиця, як вуж, біжить.*

*Гуде, шумить, і дим, і гам,
І крики, й пісні, і сміх.*

*І все це — Харків, все це — там,
Де ми, як мурахи, біжимо.*

*Це місто, що стає машиною,
Де кожен день — це новий вірш.
І кожна думка, як шина,
Крутиться, крутиться — іде ввись.*

*Гуде, шумить, і дим, і гам,
І крики, й пісні, і сміх.
І все це — Харків, все це — там,
Де ми, як мурахи, біжимо.*

На передній план виходять головні герої.

Мина Мазайло стоїть з дружиною **Килиною** біля великої валізи. Мина в костюмі, але він йому незручний. Він нервово озирається. Ліна заклопотано поправляє йому краватку. Їх син **Мокій**, натомість, остеронь сидить на валізі й захоплено читає книгу. Його не цікавить вокзальна метушня.

Повз проходить **Уля з Риною**. Мокій та Уля ненадовго зустрічаються поглядами. Уля ніжно посміхається, а Мокій ніяковіє і губить сторінку, що читав.

ТЬотя Мотя заходить на сцену, одразу ж починаючи голосно сперечатися з носієм її валізи. Помічає великий вказівник “ХАРКІВ”, кривиться та каже: “Іспортілі город”.

Баронова-Козино надмірно пихата киває та погоджується.

Музика наростає, стаючи гучнішою. Всі герої на мить завмирають, знову потрапляючи у візуальний ритм міста. Залишається лише звук серця, який стукає в унісон із ритмом поїзда. Сцена повільно темнішає.

2 сцена. Будинок Мазайлів

Нарешті Уля прийшла. **Рина** до неї, од люстра:

— Ой, Улю, і тобі не сором! Я жду тебе, жду, жду! Ти не уявляєш, що в нас у квартирі робиться! Це ти купила нові рукавички? Де брала?.. Що тільки, Улю, робиться! Братик мій Мокій уже збожеволів од своєї укрмови, ти розумієш?

Уля — і собі до люстра. Примружила очі:

— На Благовіщенському базарі

Рина до люстра. Зробила трагічні очі:

— І, мабуть, уб'є папу. Треба й самій на Благбаз. Або папа його!

Уля повернулася од люстра: — Що ти кажеш?

Рина до люстра:

— Кажу, що папа вже напитує собі вчительку, щоб навчила його говорити по-руському "сапоги", а "спагі"... А Мокій навпаки — мріє, ти розумієш, мріє до нашого прізвища Мазайло додати ще Квач!

Уля аж сіла:

— Та що ти кажеш?

— А папа ще зранку пішов до загсу на вивідки, чи можна змінити прізвище. Мокій про це нічого не зна, розумієш? Мама пише секретного листа до тьоті Моті в Курськ, щоб Тьотя Мотя негайно (гукнула в двері. "Мамо, на хвилинку!.." До Улі) якнайскоріше приїхала, ти розумієш? Розумієш тепер, що в нас у квартирі робиться!

Увійшла **Мати**. **Рина** до неї:

— Ти написала листа?

Мати:

— Уже й одіслала.

Рина

— Я оце подумала: треба телеграму! (Нервово заломила руки, подивилась у люстро, як вийшло). Негайно те-ле-гра-му!

Мати теж заломила руки:

— Я вже витратила десять копійок, послала листа.

Рина

— Ой мамо, яка ти їй-богу!.. Та поки там **Тьотя** одержить листа, ти знаєш, що у нас тут статися може? Знаєш?.. (Виразно). Все! А ти кажеш — навіщо... Зараз піди й напиши!

Мати

пішла.

Уля і Рина

Рина: Ой Улю, Ой Улюню!
Коли маєш добру душу
То пристанеш на ідейку
Як мене ти любиш кралю

Уля: Та кажи, що нУтро рвеш
Зі своїми інтригАми

Рина: Якби то сказать покраще
А не бовкнуть налялякать
Якби серце ти украла
У шального мого брата
Що сказився на вкраїнськом
То вже може він облишив
цю боротьбу із прізвиськом
ПРІЗ-ВИСЬ-КОМ!

Уля: Рино-Рино-Риночко!
Та хіба це помічно!

Рина: Улю-Улю-Улючку!
Помічно ще як!
Голову втрачають к чортикам
Забувають діда-прадіда
Як закохані по-справжньому
Навіть партію клянуть!

Уля: Ой okazія яка
Чи серйозно ти говориш?
Щось не збагну я.

Рина: Улю, Улю, золотко
Ну звичайно не жартую я
Он яка ти дівка гарная
Губи маєш пишні та ти шо
Очі велетенські чарівні
І прекрасний бюст на заздрість всім!
Моко одним махом закохаєш ти
без сумнівів!

Уля: Та то тобі так мариться!

Рина: Ой та ні Улюню він сам казав
Що очі маєш гарнії

Уля: Та чи серйозно ти?

Рина: Та скіко можна повторювать!
Я серйозніше не буває
Він казав, що очі в тебе
то як два озерця серед степу
ввечері

Уля: Що ти кажнш, Риночко

Рина: От тобі і на, Улючку

Уля: Як два озерця серед степу

Рина: Не забувай! Ввечері!

Уля: Ой Рино-Рино-Риночко
Два озерця серед степу
може й гарно...
поетично і звабливо
Але толку з того аж
ніякого нема!
Чи ти знаєш що за партію
собі зіграла Оля Семихаткова?

Рина: Ой не тягни струни моєї душі
кажи вже, Улічку!

Уля: Він красивезний молодий
нема навіть двадцяти трьох годів
І мускулистий як хижак
І в партії він не простак
нівроку має стаж
а разом з ним поїздки в Крим
до двох морів
А кругом мов тропічни й ліс
то де там твоїм озерцяттам
у снігу?

Рина: У степу!

Рина: То а як же люблю Улько
То почни з простого Моки
Там гляди навчишся хутко
Парубочі серця красти
буде це тобі що
насіння на лавці лускати

Увійшла **Мати**.

Рина

— Написала?

Мати

— "Курськ, Коренний ринок, 36, Мотроні Розторгуєвій. Негайно приїзди. Подобиці
листом. Сестра Лина".

Рина

— А подобиці листом навіщо?

Мати

— Як навіщо? Щоб з них наперед довідалась, що ж таке у нас робиться...

Рина

— Ну, то вона й ждатиме листа.

Мати з досади прикусила язика. Тоді:

— То я хотіла, щоб не пропали ті десять копійок, що на листа витратила.

Рина

— Дай я покажу, як писати! (Вголос). "Курськ, Коренний. Мрія воскресла. Мина
мінєє прізвище. Мокій збожеволів укрмови. Станеться катастрофа. Приїзди негайно". (До
матері). Перепиши й одішли!

Мати вийшла, **Рина** до **Улі:**

— Тепер ти розумієш? Жаж!

(Постукала в двері до брата). Моко, вийди на хвилинку! Чуєш, Моко?

Уля ледь чутно, самими рухами:

— Рино, не треба! Золотко, не треба! (Побачила, що та не слуха, підбігла до
люстра. Очевидно, хотіла зробити очі озерцями. Не вийшло. Вхопилась за серце).

З кімнати **Мокія** чути:

*І день і ніч
І день і ніч
Борюсь з пітьмою розума
помилки виправляю я
То тут то там
То тут то там
Плюндрують мову рідную
Вже до істЄрікі
мене доводять бідного
То раптом все хочуть
сказати “по модному”
Переінакшити своє єство
І батька вже гукають
“папінька”!*

*І день і ніч
І день і ніч
Язик чужинський звідусіль
Лунає наче з рупорів
А мовою українською нехтують
Де ж ваша українізація?
Коли вже навіть комарі
стидаються такої модернізації*

*Ах тяжко бути самотой
І день і ніч
І день і ніч
У цій невдячній боротьбі
Пліч о пліч з мовою іти
То тут то там
То тут то там
Бринять слова
і я потрапив у полон
цієї музичної краси*

Увійшов **Мокій**, юнак з мрійними, але злими очима.

Хотів гримнути на сестру, та побачив, що вона не сама:

— Ну?

Рина до брата:

— Ти, здається, знайомився колись. Моя подруга — **Уля** Розсоха.

Уля самими губами:

— Розсохина.

Рина з натиском:

— Розсоха.

Мокій незграбно подав руку:

— Гм...

Рина

— На хвилю, Моко. **Улі** страшенно вподобалось українське слово — як, Улю?.. Ах, так! Бразолійний! Бразолійний!

Мокій уважніше подивився на Улю. Кахикнув. Тоді глухо:

— Бразолійний — темно-синій (До сестри). Більш нічого? (Взявся йти).

Рина до Улі:

— Бразолійний — темно-синій, розумієш, Улю?! (До брата). **Уля** каже, що воно звучне таке, свіже — бразолійний.

Мокій до Улі. Стримано:

— Ви де чули чи вчитали це слово?

Уля розгубилась:

— Я?.. Я не зна... Воно мені просто взяло і вподобалось...

Рина перехопила:

— **Улі** ще одне подобалось слово... (До Улі). Яке ще тобі подобалося слово? Здається... ну, як? "Бринить" ти казала?

Уля

— "Бринить".

Рина

— Що таке "бринить", Моко?

Мокій м'якше:

— А, "бринить". По-руському — "звучить". Та тільки одним словом "звучить" його перекласти не можна. "Бринить" має... (До сестри, нахмурившись). Стривай! Ти мене колись за це слово вже питала...

Рина здивовано:

— Я?

Мокій суворіше:

— Авжеж, питала. Просила, щоб я підлоги за тебе натер, і перед тим питала.

Рина

— Невже питала? Тепер пригадую. (До Улі). Пам'ятаєш, ти вже раз у мене за це слово питала... (До брата). А я у тебе спитала для Улі, та забула. (До Улі). Пам'ятаєш?

Уля

— Аж двічі! Рина сказала, що ви добре знаєте українську мову, а мені саме тоді страшенно вподобалось це слово. Спитала у Рини: що таке... "звучить"?

Рина перебила:

— "Бринить"! Отоді я, Моко, й спитала тебе. Ну да ж. Ти ще, пригадую, сказав, що "бринить" — якесь надзвичайне слово...

Мокій до Улі:

— "Бринить" має декілька нюансів, відтінків. По-українському кажуть: орел бринить. Це означає — він високо, ледве видно — бринить.

Уля примружила очі. **Рина** до Улі:

— Ти розумієш?

Уля кивнула головою. **Мокій** м'якше:

— Можна сказати — аеро бринить. А от іще кажуть: сніжок бринить. Це як випаде, а тоді зверху, в повітрі, ледве примітний такий, бринить.

Рина до Улі:

— Ти розумієш?

Уля ніжно всміхнулась. **Мокій** розворушився:

— Або кажуть — думка бринить. Це треба так розуміти: тільки-тільки береться, вона ще неясна — бринить. Спів бринить. Це, наприклад, у степу далеко ледве чути пісню...

Уля мрійно:

— Бринить.

Мокій з гумором:

— Губа бринить. Так на селі й кажуть: аж губа бринить, так цілуватися хоче.

Уля

— А знаєш, Рино? Мені справді вподобалось це слово.

Рина

— Серйозно?

Уля

— Серйозно!

Рина

— Браво! Ти, я бачу, тепер зрозуміла, як і що. (До Мокія). Між іншим, **Уля** страшенно любить українські кінокартини.

Мокій

— На жаль, гарних українських кінокартин дуже мало... Дуже мало!

Рина

— Оце ж вона й прийшла спитати, щоб я з нею пішла сьогодні в кіно. А мені ніколи, розумієш? Та її ж цікавить не так картина, як написи до неї: чи чистою укрмовою написано чи попсованою... (До Улі). Я не знаю, чого тебе це цікавить.

Уля здивовано:

— Мене?

Рина

— Не однаково — чи чистою, чи робленою?..

Мокій

— Авжеж, не однаково! Немов навмисне псують таку прекрасну, таку милозвучну мову... А вас справді цікавить все це? Українська мова і... взагалі?

Уля

— Взагалі страх як цікавить!

Рина

— Як стане коло української афіші: читає-читає, думає-думає, чи справжньою мовою написано, чи фальшивою... Я гукаю — Улю! Улю!

Мокій до Улі, приязно:

— Серйозно?

Уля почервоніла:

— Серйозно!

Мокій

— А знаєте, я сам такий. Побачу ото неправильно писану афішу, вивіску або таблицю — і досади тобі на цілий день. А які жахливі афіші трапляються, як перекручують українську мову...

Уля

— Серйозно?

Мокій

— Серйозно перекручують! Серйозно!.. Та ось я вам покажу одну таку афішку — помилуєтесь. (Побіг і вернувся, щоб справити чемність). Вибачте, я зараз... На хвилинку... Такої афішки ви ще... (Побіг).

Рина до Улі:

— А що?! Ще один захід — і ти, Улько, сьогодні в кіно. Ти тепер розумієш, як з ним треба поводитись? От тільки забула я попередити тебе, що не всяке українське він любить, розумієш? Раз на іменини купила малоросійську сорочку й штани, так ти знаєш, сокирою порубав.

Уля пошепки: — Що ти кажеш?

— От що, Улюню! Ти котись зараз просто до нього в кімнату, розумієш? Бо тут він покаже тільки афішу, а там у нього словники, книжки, Хвильові всякі, Тичини. Хоч до вечора розпитуйся, залюбки відповідатиме. Побачиш яку книжку — і питай. Побачиш там Хвильового і питай, а тоді в кіно. Ну, а там ти вже сама знаєш, як і що. Іди! Дай я тебе перехрещу!

Уля до люстра. Від люстра під хрест.

Тоді раптом стала:

— А що, як не так спитаю? Не попаду на його смак?

Рина: — Попадеш.

Уля:

— Ну як? Як? Коли мені здається, що "Стоїть гора високая" краще за Тичину.

Рина на мить замислилась:

— Прекрасно! Оце і май на увазі: що тобі подобається, те йому не подобається, і навпаки, розумієш?

Уля: — А не помилуюся?

Рина: — Ні!

Уля боязко підійшла до Мокієвих дверей. Постояла. І таки пішла.

Рина до люстра:

— Ху! Слава Богу.

Увійшла **Мати**.

Рина

— Ну, що там у тебе з телеграмою? Написала?

Мати

— Вже й одіслала. Тільки я скоротила...

Рина:

— Як же ти скоротила?

Мати:

— Так, як я одна тільки вмію. Вийшло коротко й дешево. Ось копія: "Курськ, Коренний, 36. Катастрофа. Мока українець. Приїзди. Лина. Негайно приїзди". Все...

Рина за копію:

— Ха-ха! Та тьотя ніколи не одержить такої телеграми! Кому телеграма? Коренному ринкові? Ослице! Дай я допишу!

Мати вирвала назад:

— Я сама!

Рина

— Дай, кажу!

Мати

— Я сама, кажу!

Знову задзвонив дзвоник. Тепер уже **Мати** вискочила в коридор.

Повернулась бліда, ще більш схвильована:

— Папа прийшов...

4 сцена

Ускочив **Мазайло**. Подивився гарячими, натхненними очима:

— Дайте води! (Випив води. Помацав серце). Думав, не переживе...

Мазайлиха та **Дочка** й собі за серце:

— Поміняли?

— Не міняють?

Мазайло нервово ходить по сцені, хапається за голову

А що як такий?... (хіп-хор)

Як підходив до загсу — думалось мені:
Що як там сидить українець у вікні?
Він почує, що я хочу поміняти українське —
І заноровиться! На зло мені, навмисне!

(підхоплює хор)

ХОР: А що, як такий,

МИНА: Що всю Україну змінив би?

ХОР: А що як такий,

МИНА: що на прізвище байдужий,
Бо й до себе байдужий під час служби?
А що як такий, що «з діда-прадіда» почне?

ХОР: А що як такий... а що як такий...

МИНА: А що, як не той, і не другий, і не третій?..

ХОР: А що, як такий?... а що як такий?

МИНА: А що, як і той, і другий, і третій?..

А що як такий... а що як такий...

ХОР імітує віконечки в державних установах: «Перерва на обід», «Сьогодні більше

не займати», «У вас тут помилка — переписати», «Інше вікно!».

Мазайло: — І серце, серце вже тоді передчуло. Там сидів... (Випив води). Од усіх вищезгаданих середній.

Мазайлиха: — Которий же?

Мазайло: — Середній од усіх, кажу! Арихметично середній, по-моєму. Увійшов...

Рина: — Хто?

Мазайло: — Я! Він сидів. Спитав сухо, якимсь арихметичним голосом: "Вам чого?" Я до нього — і раптом відчув, що вся кров мені збігла в ноги і стала. А серце, як дзвін на пожар, бев-бев-бев... і десь, немов як справді пожар, зайнялося. Палахкотить...

ХІІІ-ХОР

продовження:

МИНА: Питаю і голосу свого не чую:
кажу, (проспівуючи) змінити прізвище хочУ я
Він подивився і знов:

ХОР: "Вам чого?" (тричі)

МИНА (підхоплюючи): арихметичним голосом "Вам чого?".
Як чого? Як чого? (палахкотить) — Бо Мазайло!!!

Хор (передразнюючи): Мазайло, Мазайло, Мазайло, Мазайло!

МИНА: Ще малим першого ж дня у школі на регіт взяли.

ХОР: Мазайло, Мазайло, Мазайло, Мазайло.

МИНА: Жодна гімназистка не хотіла гуляти

ХОР: Мазайло! (чотири рази)

МИНА: За репетитора не брали

ХОР: Мазайло!

МИНА: Од кохання відмовлялися
ХОР: Мазайло! Мазайло! Мазайло! Мазайло!

Мазайло, немов диригуючи над якимсь невидимим хором:

— Отак і отак! Виберіть прізвище, яке до вподоби.

Жінка і дочка руками, мов крилами птиці, наввипередки:

— Сіренєв! Сіренський!

— Розов! Де Розе!

— Тюльпанов!

—

Фон

Лілієн!

Мазайлиха

— З Мокієм що робити, Минасю? Він же і слухати не захоче...

Мазайло раптом потемнів:

— Він ще не знає?

Мазайлиха

— Ні!

Мазайло з радісним гнівом:

— Заставлю! Виб'ю з голови дур український! А як ні — то через труп переступлю. Через труп!.. До речі, де він? Покличте його! Покличте негайно! (Гукнув). Мокію! Чуєш? Гей, ти!

Дочка спинила:

— Папо, поки що йому про це ні слова! До публікації, розумієш? Мока, знаючи про зміну прізвища, вчинить скандалу.

Мазайло

— Уб'ю!

Мазайлиха

— Минасю, яка грубість!

Мазайло

— Ну, вигоню з дому!

Дочка

— Ой, папо, ой, тільки, папо! Який ти... Та краще до публікації помовчати. Тим часом я і мама скликаємо родичів на сімейну раду.

Мазайлиха

— Сестру мою Мотю з Курська.

Дочка:

— Можна буде ще дядька Тараса з Києва.

Мазайлиха жахнулася:

— Тараса Мазайла? Господь з тобою!.. Там такий, що в нього кури по-українському говорять. Та чи не в нього наш Мокій і вдався?

Дочка

— Тоді без дядька Тараса! Натиснемо на Мокія, розумієш, папо?

Крім того, ще один план є на Мокія вплинути... А хочеш, папо, і він за тиждень-два кине свої українські мрії? Тільки ти мовчок. Розумієш? Абсолютний мовчок на два тижні.

Дочка, поцілувавши батька:

— Пане Сіренський! Розов! Де Розе! Тюльпанов! Ну?

Мазайло

— Ну, гаразд. На тиждень... (В люстро). Все одно я скоро скажу... Прощай, Мазайло! Здрастуй...

Сцена

5

В цей момент підвищений, радісний голос **Мокіїв**:

— ...Мазайло-Квач!

Вирвався з рипом дверей. **Мокій** вийшов з **Улею**.

Не помітивши навіть батька, переконував далі, агітував Улю:

— Мазайло-Квач, Улю! Це ж таке оригінальне, демократичне, живе прізвище. Це ж зовсім не те, як якесь заяложене, солодко-міщанське: Аренський, Ленський, Милославський... Взагалі українські прізвища оригінальні, змістовні, колоритні... Убийвовк, наприклад, Стокоз, Семиволос, Загнибога. Загнибога! Прекрасне прізвище, Улю! Антирелігійне! Це ж не те, що Богоявленський, Архангельський, Спасов. А німецькі хіба не такі, як українські: Вассерман — вода-чоловік, Вольф — вовк. А французькі: Лекок — півень.

Уля обернулася до Рини:

— Ми йдемо в кіно!

Два дні згодом **Рина** допитувала в **Улі** (перед люстром):

— Як він — закохався чи?..

В **Улі** аж рум'янець спахнув.

Рина вичікувальним голосом:

— Ну?

— Стривай... Як чекали на сеанс в кіно і слухали оркестр в фое, я на нього глянула, отак... Він на мене — отак. Сказав, що по-українському "зрочки" "чоловічками" звуться.

— Ну?

— Тоді, як ішли додому, я спотикнулась, а він — хоч би тобі що. Тільки спитавсь, чи не читала я думи про втечу трьох братів? Там, каже, є такі слова: "свої білі ніжки на сире коріння, на біле каміння спотикає". От, каже, де збереглася українська мова.

— Ну?

— Тоді, як повела я його через університетський сад (ти ж знаєш, там завжди сидять і цілуються), він сказав: як-то прекрасно оповіла українська мова кохання: я покрию, каже, свого милого слідочок, щоб вітер не звіяв, пташки не склювали...

— Ну?

— А як вела його повз тих, що, знаєш, уже лежали, він сказав, як українська мова до того ще й дуже економна та стисла: одна рука в голівоньку, каже, а друга — обняти...

— Ну?

— А біля воріт, як уже розставатися, сказав він мені: ваше прізвище Розсоха — знаєте, що таке "розсоха"? Показав на небо — он Чумацький Шлях, каже, в розсохах є чотири зірки — то криниця, далі три зірки — то дівка пішла з відрами, в розсохах, каже... А тоді подивився мені в очі глибоко-глибоко...

— Ну? Ну?

Уля зітхнула:

— Попрощався і пішов... Ти не скажеш, Рино, як він — чи хоч трохи закохався, чи...

Рина

— Та я тебе про це питаю, Улько, тебе... Ой, яка ж ти дурна!

Уля

— Коли я дурна, а ти розумна, то скажи мені, чи хоч трохи він закохався, чи...?

Рина

— Мені здається...

Уля

— Ну?

Рина

— Він, кажеш, заглянув тобі в вічі, як слухали оркест в фое?

— Так.

— І біля воріт, як розставались?

— Глибоко заглянув...

— Мені здається, що він закохався.

Уля в люстро:

— Що ти кажеш, Рино?

Рина

— От на! Принаймні закохується. Тільки ти. Бога ради, поспіши, Улюню, прискор цей процес, розумієш? Треба, щоб він взагалі не вкраїнською мовою мріяв, а тобою, золотко, твоїми очима, губами, бюстом тощо... Ну зроби так, Улю, ну що тобі стоїть?

Грає музика з 2 сцени зваблення, Уля перед дзеркалом репетирує погляд і рухи.

Уля: — І зробила б, може, та коли ж він чудний такий. Ну чим ти на нього вдієш? Коли навпаки — він на тебе словами отими тощо... аж пахне.

Рина

— Він на тебе словами, віршами, ідеологією, а ти на нього базою, розумієш? Базою... Тим-то і поклалась я на тебе, Улько, що ти маєш такі очі, губи, взагалі прекрасну базу маєш.

Уля випнулась уся. Зітхнула. Мовчки поцілувала Рину.

Рина

— Так!.. Добре, серце, що ти сьогодні наділа більш прозористі панчохи, розумієш? За новою модою. До того ж вони й на колір кращі — якісь манливі, теплі... Чудесно!

Уля перед люстром:

— Що ти кажеш?

Рина

— Чудесно, кажу, і кличу Мокія...

Уля, звичайно, за серце, до люстра:

— Рино, хвилинку!..

Та **Рина** вже без уваги на те. Пішла, покликала **Мокія**:

"Моко! Тебе на хвилинку просить **Уля**. Сама вийшла.

Увійшов **Мокій**. Певно, читав, бо з книжкою, олівцем і сантиметр у руках:

— Гм... це ви?

Уля: — Я... по книжку... А ви думали хто?

Мокій: — Думав, що це... ви.

В **Улі** забриніло в грудях: — Серйозно?.. А я по книжку до вас.

— По яку?

Уля трошки розгубилась:

— По яку? Взагалі по українську книжку.

У **Мокія** забриніло в грудях:

— Серйозно? Дуже приємно. Радію вам, Улю.

— Серйозно?

— Серйозно. Якої ж вам книжки дати? З поезії? З прози? З наукових, соціально-економічних?

— Котру можна буде.

— Вибирайте.

— Ну, дайте... яку ви хочете.

Мокій зворушено:

— Та я б хотів, щоб ви всі їх перечитали, Улю!

— А це у вас яка?

— Це?.. Це книжка з української етнографії та антропології.

Уля вже не знала, що далі казати, та:

— Серйозно?

Мокій

— Подивіться.

Уля подивилась:

— Гарна книжка — в палітурках і, здається, з золотим обрізом...

Мокій

— А знаєте, як по-українському сказати: з золотим обрізом?

— Ану, як?

Мокій піднесено:

— Книжка з золотими берегами. Правда, прекрасно?

— Надзвичайно!

— А що іще можна сказати про матерію, що вона з берегами. Фартух дорогий — золоті береги.

Уля щиро:

— Прекрасно!

Мокій зраділо:

— Серйозно?

Уля цілком, щиро:

— Надзвичайно! Фартух дорогий, золоті береги... А скажіть, як буде по-українському "чулки з розовою каемкою"? Отакі, як у мене. Ось...

Хотіла показати, та засоромилась. Похилилась.

Мокій того майже не помітив. Ще більш піднесено:

— Панчохи з рожевими бережками.

Уля

— Надзвичайно!

Мокій ще більше запалився:

— А то ще кажуть: миска з крутими берегами. Або пустився берега чоловік, по-руському — на проізвол судьби. Або, нарешті, кажуть, берега дати...

Яка ж українська — співуча, ясна,
Мова багата, дзвінка, чарівна.

В кожному слові мелодія спить,
Треба лиш серцем її відкрить.

Є в нас для "говорити" тридцять відтінків:
Казати, мовити, балакати, гомоніти,
Гуторити, повідати, торочити, точити,
Базікати, цвенькати, бубоніти, лепетати...

Бо ж українська — співуча, ясна,
Мова багата, дзвінка, чарівна.
В кожному слові мелодія спить,
Треба лиш серцем її відкрить.

Жебоніти, верзти, плести, герготати,
Бурмотати, патякати, варнякати!
Пасталакати, хамаркати, мимрити,
Цокотіти — і знов говорити!

Мокій раптом увесь сповнився якоюсь ідеєю:
— Улю, який я самотній!

Уля

— Серйозно?

— Серйозно, Улю. Рідня — а нема до кого слова промовити, тим паче українського. Слухати не хочуть. (До дверей). Так ні! Буду на зло, на досаду декламувати українське слово.

Бо ж українська — співуча, ясна,
Мова багата, дзвінка, чарівна.
В кожнім словечку мелодія спить,
Треба лиш серцем її відкрить.

Отак і живу, самотію, як місяць над глухим степом, як верства в хуртовину. (До

дверей). Буду співати, кричати під дверима отут, буду танцювати, свистіти!.. (До Улі). Як одлюдник в пустелі, як копійка у старця, як мізинець у каліки, як...

Уля захвилювалась: — Серйозно?

Мокій:

— Серйозно! Скоро вже і я скажу за словом поетовим: "Сиди один в холодній хаті, нема з ким тихо розмовляти, ані порадитись. Нема, анікогісінько нема..." А як хочеться знайти собі такого друга, теплого, щирого, щоб до нього можна було промовитись словом з Грінченкового словника та й з власного серця...

Уля:

— А як буде у вас подруга, щира й тепла... Навіть гаряча...

Мокій

— Ах, Улю! Мені вже давно хотілося вам сказати...

Уля трепетно: — Що?

Мокій

— Ще тоді хотілося сказати, як слухали оркест в фое кіно, як дивились на зоряну криницю, на дівку з відрами...

Уля: —Що?

Мокій

— Хотілося сказати, а тепер ще охотніше скажу: Улю! Давайте я вас українізую!

Уля мало не впала, одскочила:

— Он ви що! Не хочу!

Мокій у наступ:

— Улю! Ви ж українка!

— Воронь Боже! Я не українка!

— Українка!

— А нізащо! Ні! Ні!

— У вас прізвище українське — Розсоха!

— Ні!

— Та що там прізвище — у вас очі українські, губи, стан!..

Уля, спинившись: — Очі?..

Мокій переконливо:

— Так! Очі, кажу, губи, стан, все українське. Не вірите? Не вірите, Улю? Я вам зараз доведу... Не я, а наука, оця книжка, Улю, антропологія вам доведе, що ви справді українка... (Перегорнувши кілька аркушів, почав вимірювати Улю).

Виміряв зріст, довжину ніг, ширину плечей.
(Уля неспокійно подивилася на свої ноги).
Зрадів, що у Улі довгі українські ноги.
Обдивився ніс, вуха, волосся. Задоволено потряс книжкою, закивавав.

Уля розтанула. А сама непомітно в люстро.

Поміряв груди. Доторкнувся до грудей, зніжковів... Талію, бедра.

Увійшла **Мазайлиха** з якоюсь химерною електричною мухобійкою в руках.
Почала ляскати на мух. Поляскавши, вийшла.

Уля вдячно заглянула в книжку:

— Скажіть, а про родимки тут пишеться! У мене ось родимка на шиї... і ще одна є...

Мокій:

— Не дочитав ще... Прізвище українське, індекси українські, очі, рот, стан, все чисто українське. Тепер ви вірите, Улю?

Уля:

— Вірю.

Мокій:

— Отже, дозвольте мені вас українізувати, Улю!

Уля тихо:

— Українізуйте, Моко.

Мокій, узявши Улю за руку?

— Ой, Улю, вивчивши мову, ви станете. Що там українкою. Ви станете більш культурною, корисною громадянкою, от вам клянусь! Ви станете ближче до робітників, до селян та й до мене, а я до вас. Над мовою нашою бринять тепер такі

надії, як прапори, як майові світанки. По всіх світах буде чути!. Та от я прочитаю вам зразок народної пісні. Ви ще не чули такої.

Уля

— Серйозно?

Сцена

6

Вже втретє дзвонив у сінях дзвоник, коли Мокій та **Уля** почули.

Пішла одчинити **Уля**.

Вернулась і з нею увійшла суха, потерта якась дама в довоєнному вбранні.

Дама до Улі:

—

Я

Баронова-Козино.

(**Мазайлиха** з-за куліс: — **Яка** краса!)

— Ваш папа найняв мене показати йому кілька лекцій з правильних проізношень.

Уля

— Мій папа?

Баронова-Козино

— Вибачте, я, певно, не туди потрапила, хоча адресу добре запам'ятала. (Забурмотіла розгублено). Холодна Гора, ...ська вулиця, № 27, на воротах напис: "У дворі злі собаки", — та собак нема. І справді нема. Квартира Зама... Майза... Ах, Боже мій, чудне таке прізвище.

Мокій

— Може, Мазайла?

Баронова-Козино

— Так! Мазайла! Він ще казав, що не треба запам'ятовувати прізвища, бо не сьогодні-завтра має змінити його у загсі на інше...

Мокій аж потемнів:

— Мій папа?.. Прізвище?

Баронова-Козино

— А ви його син?.. Вибачте, не знала. (До **Мокія** з підлесливим просміхом). Хоч ви схожий на вашого папу. Боже, як схожий... Скажіть — змінили вам

прізвище? Папа ваш так турбувався... Воно справді якесь чудне. Либонь, малоросійське?

Мокій глухим, здушеним голосом:

— Однині... (розкашлявся) у мене папи нема!

Баронова-Козино

— Як? Ви сказали...

Мокій з натиском:

— Нема, кажу! Нема!..

Баронова-Козино

— Ах, Боже мій! Знов, виходить, я не туди потрапила... Як же так? (Забурмотіла розгублено). Холодна Гора, ...ська вулиця, № 27, "У дворі злі собаки"...

Увійшов **Мазайло**. Кинувся до Козино:

— Жду вас, жду!

Баронова-Козино

— Вибачте, вийшло таке непорозуміння. Сказали — вас нема.

Мазайло показав на двері.

Не зводячи очей з **Мокія**, вклонився ще раз Бароковій:

— Так, так... Заходьте. Мокію! Я матиму з мадам Бароновою-Козино ділову розмову. Мені потрібна ця кімната...

Баронова-Козино

— І я вже була повірила, що ви вмерли...

Мазайло до Баронової, але вся його увага на Мокієві:

— Дуже приємно... (До Мокія). Розумієш?.. (До Баронової, ще раз вклонившись). Вибачте. Заходьте...

Баронова-Козино заспокоєно і задоволена:

—

Мерсі!

Мазайло зачинив за Мокієм двері. **Мокій**, ввесь час свердливши батька очима, встиг сказати, скоріше про себе:

— Ні! Ні!.. Не дам! Не дозволю! І жодної лекції правильних проізношень!

Мазайло

увів

Баронову-Козино.

Тоді до Барокової:

— Навіть мух я наказав вибити електричною мухобійкою власного винаходу, щоб навіть мухи нам не заважали. Починайте, будь ласка!

Баронова-Козино захвилювалась:

— Починати? Ах, Боже мій, — починати... Може, ви почнете?

Мазайло теж захвилювався:

— Ні! Ні! Я тепер не можу, ви — моя вчителька. Починайте ви!

Баронова-Козино ще гірш захвилювалась:

— За десять років я так одвикла од цього діла, що... Я вся хвилююсь і не можу почати. Не можу! Ах, Боже мій, ну, як його почати, як?.. Мені, старій гімназійній вчительці...

Мазайло захвилювався.

— Починайте так, як ви починали колись...

Баронова-Козино

— Боже мій! Тоді ми всі починали молитвою. Пам'ятаєте молитву перед навчанням?

Мазайло

— Молитву?.. Стривайте! Так-так! У нас в городському вчилищі молитву співали... Так-так, всі хором. А хто спізнявся, той після лекції ще дві години в класі сидів — "без обіда" називалось...

Баронова-Козино

— Її нас у гімназії співали. Прекрасно співали. Пам'ятаю слова...

Мокій, прочинивши двері, заляскав електричною мухобійкою.

Баронова-Козино

— Ах, Боже мій! Невже забула? За десять років. Не може бути... Молитва перед навчанням... Невже забула?

Мазайло

— Молитва перед навчанням. Невже забув?.. Ах, Господи!.. Преплагій Господі!..

Баронова-Козино згадала. Очі засяяли. Голос сам заспівав:

— Преблагій Господі, нізпошли нам благодать...

Мазайло, зрадівши, що згадалось, підхопив на весь голос:

— ...Духа Твого Свято-о...

Баронова-Козино крізь сльози, з просміхом у голосі поправила:

— Святаго...

Баронова і Мазайло доспівали разом:

— ...дарствующего і укрепляющего наші душевніє сі-і-ли... даби внімая пре-
по-да-ва-є-мо-му уче-є-нію, возрослі ми тебе, нашому Создателю, во сла-а-ву,
родітелям же нашим на утешеніє, церкві і отечеству на по-о-льзу.

Баронова-Козино на такий голос, як колись казали в класі після молитви:

— Садітєсь!

Мазайло сів. **Баронова-Козино** утерла сльози:

— Як вам здається, чи не заспівають ще цієї молитви по школах?

Мазайло сумно:

— Навряд.

Баронова-Козино, розгорнувши стару читанку:

— Розгорніть, будь ласка, книжку на сторінці сорок сьомій... (Дала Мазайлові книжку і методично ждала, поки він шукав сорок сьому сторінку).
Читайте вірш "Сенокос". Читайте голосно, виразно, вимовляючи кожне слово.

Мазайло, обсмикуючись, як колись обсмикувався в школі перед тим, як здавати урок, голосно й виразно:

— Пахнєт сеном над лугами...

Баронова-Козино трошки захвилювалась:

— Прононс! Прононс! Не над лу-гами, а над лугами. Не га, а ґа...

Мазайло

— Над лу-гами...

— Над луга-ґа!

— Над луга-га!

— Ґа!

— Га!

Баронова-Козино аж вух своїх торкнулася пальцем:

— Ах, Боже мій! Та в руській мові звука "г" майже немає, а є "ґ". Звук "г" трапляється лише в слові "Бог", та й то вимовляється...

Мазайло раптом у розпач вдався:

— Знаю! Оце саме "ге" і є моє лихо віковічне. Прокляття, якесь каїнове тавро, що по ньому мене впізнаватимуть навіть тоді, коли я возговорю чистою руською.

Баронова-Козино

— Не хвилюйтесь, милий! В одчай не вдавайтесь!

Мазайло

— О, як не хвилюватися, як, коли оце саме "ге" увесь вік мене пекло і кар'єру поламало... Я вам скажу... Ще молодим... Губернатора дочь оддаля закохалася мною. Просилася, молилася: познайомте мене, познайомте. Казали: не дворянин, якийсь там регістратор... Познайомте мене, познайомте! Покликали мене туди — як на Аполлона, на мене дивилася. Почувши ж з уст моїх "ге" — одвернулась, скривилась.

Баронова-Козино:

— Я її розумію.

Мазайло

— О, скільки я вже сам пробував у розмові казати... "кге".

Баронова-Козино

— "Кге" ?

Мазайло

— Не міг і не можу, навряд щоб і ви навчили мене...

Баронова-Козино захвилювалась:

— Ах, Боже мій. Та це ж єдиний тепер мій заробіток — "ге"... Самим "ге" я тепер і живу. Постарайтесь, голубчику, ну, скажіть ще раз: над лугами. Над лугами.

Мазайло

— Над лукгами. Над лугами.

— Ґамі.

— Гами.

— Га.

— Га.

Мокій одчинив двері. Тоді голосно до Улі:

— Прочитайте, Улю (розгорнув книжку і показав де), оцю народну пісню.

Читайте голосно, виразно і тільки так, як у книжці написано.

Уля, хвилюючись, напружено:

— Брат і сестра. Під ґарою над криницею...

Мокій

— Не під ґарою, а під горою... Там написано: під горою. Читайте, будь ласка, як написано.

Уля

— Під ґарою...

— Під горою, го!

— Під горою, го!

— Го!

— Го!

— Де ж там, Улю, "го", коли в книжці "го" стоїть. Взагалі в українській мові рідко коли звук "ге" подибуємо, хіба в таких словах, як (на батьків бік голосно) гуля, ґава, ґирлиґа, а то скрізь кажемо "ге".

Баронова-Козино раптом стрепенулась:

— Стривайте, стривайте! Я знайшла секрета, як вас навчити. Боже мій, знайшла... Ось як: читайте, і де "ге" стоїть, там вимовляйте ка, к.

Мазайло несміливо:

— Ка, ки...

Баронова-Козино

— Так! Читайте!

Мазайло

— Пахнет сеном над лу-ками...

Баронова-Козино

— Так! Так!

Мазайло сміливіш:

— Песнью...

— Песнею.

— Песнею душу веселя, баби з к-раблями рядамі...

Баронова-Козино рівним методичним голосом:

— Не з граблями, а з грап-лями.

Мазайло старанно, аж жили напнулись:

— з краб-лями...

Баронова-Козино

— Та ні! У вас тепер не "ге", не "кге"... Треба казати не з граблями, а з граплямі, с... Окрім цього, в руській мові там, де звук "б" не акцентовано, треба його вимовляти як "п": с грап-п-плямі...

Мазайло обережно, як по камінцях через воду:

— С крап-лями...

— Мі.

— С к-крап-ля-мі рядамі.

— Так!

Мазайло сміливіш:

— Ходять, сено шевеля. Там сухое убірають мужічкі є-ко круком.

Баронова-Козино

— Не єко, а єво!

Мазайло

— Як? Та тут же стоїть буква "ги".

Баронова-Козино

— В інтелігентній мові вимовляють "єво", а не "єго".

Мокій стрепенувся. Аж підскочив. До Улі:

— Стривайте! Я теж знайшов секрет, як вас навчити. Знайшов! Ось як: читаючи, вимовляйте "г" як "х". Ну, Улю!

Уля

— Під хорою...

Мокій

— Приблизно так.

Уля сміливіш:

— Під хорою над криницею...

Мокій

— Улю, як у книжці написано. Над криницею, цею "е"... (Раптом). Скажіть, Улю, паляниця!

Уля

— Паляниця.

Мокій

— Такі Вірно! Раз паляниця у вас вийшла, це знак того, що скоро навчитесь мови.

Уля

— Серйозно?

— Серйозно.

Баронова-Козино до знервованого **Мазайла**:

— А що таке паляниця?

Мокій голосно:

— Український білий хліб.

Баронова-Козино

— А я й досі не знала.

Мокій

— Отож і горе, що їсте, а не знаєте... Читайте, Улю, далі.

Мазайло демонстративно перебив:

— Єво кру-ком на воз віламi кiдають, воз растьот, растьот, как дом. В ожиданї...

Баронова-Козино

— В ажіданї.

— Ва-жіданї конь убо-кїй точно вкопаний сто... стаїть: уші врозь, дукою нокі і как будто стоя спїт.

Баронова-Козино

— Так!

Мазайло голосніш:

— Только Жучка...

Баронова-Козино

— Толька Жучка...

Мазайло про себе:

— Ага. Це значить жучку звуть Толя, Толька... (Голосно). *Толька жучка удалая в рихлом сене, как в валнах...*

Баронова-Козино

— Прекрасно!

Мазайло, Баронова разом, натхненно:

— *То взлетая, то ниряя, скачет, лая впопихах.*

У **Баронової-Козино** чути "впап'хах", у **Мазайла** — "упопихах".

Баронова-Козино

— Ну от! Прекрасно!

Мазайло зворушено і глибокодумно:

— Господи, то єсть преблагій Господи! У такому, сказать, маленькому віршикові і така сила правильних проізношень!

Баронова-Козино

— Запишіть їх — далі ще більше буде!

Мазайло побожна:

— Запишу собі на папері і на серці...

Сів писати, шепочучи, немов молитву:

— Замість г — к, замість к — в, б — п, о — а...

Мокій до Улі:

— Читайте далі.

Уля

— Під хорою над криницею хорювали брат з сестрицею...

Мокій

— Так.

Уля голосніш:

— Хорювали, обнімалися — слізеньками умивалися. Ходім, сестро, хогорою...

Мокій

— Так.

Уля голосніш і вільніш:

— Скинемось травою. Ходім, сестро, ще й степами — розвіємось цвітами...

Мокій, як диригент, що почув фальшиву ноту, замахав благальна руками:

— М'якше! М'якше! Цввітами...

Уля м'яко:

— Цвітами.

Мокій

— Прекрасно.

Уля зворушено:

— Розсіємось цвітами.,. Будуть люди квіти рвати та нас будуть споминати... (Крізь сльози). Оце, скажуть, та травиця, що брат рідний та... (заплакала) сестриця...

Мокій

— Та чого ви, Улю? Чого?

Уля плачучи:

— Дуже жалісно. Таке маленьке і яке ж жалісне...

Мокій, сякаючись:

— Ну, заспокойтесь, Улю, заспокойтесь... Скажіть, п'ятниця...

Уля покірливо:

— П'ятниця...

Баронова-Козино до знервованого й збентеженого вкрай **Мазайла**:

— Ах, Боже мій! Що це таке?

Мазайло звівся, як дракон:

— Ха-ха-хаї Це по-їхньому зветься українізація!

Грякнувши щосили дверима, зачинив їх,

Уля здригнулася, скочила, зблідла:

— Ой, що це таке?

Мокій, схопивши ручку з пером в одну руку:

— Ха-ха! Зачиняють двері! Це ж русифікація!

Другою мало не зірвав — розчинив знов двері. Став.

Важко нависла передгрозова тиша,

Мазайло, ледве стримуючись, до **Баронової-Козино**:

— З об'єктивних причин доведеться припинити нашу лекцію, одклавши її на завтра.

Тим часом **Мокій** до Улі:

— Завтра, Улю, відбудеться друга ваша лекція. При одчинених дверях. А зараз запишіть, будь ласка, запишіть, Замість г — г, наприклад (наливаючись гнівом), під горою, над криницею... (У нестями). У криницю його! У криницю!..

Сцена

7

На сцену вбігають Мазайлиха, Рина та хор. Разом з іншими утворюють коло, у центрі якого Мокій і Мазайло. Починається ритм — тупіт, хлопки, атмосфера наколяється. Мокій та Мазайло обмінюються елементами з бойового гопака.

Мазайло (вихором вперед, грізно): — Це мене у криницю?!

Мокій (з викликом, у стрибку): — Тільки тебе!

Мазайло (удар ногою в землю): — У криницю?!

Мокій (різко, підскок із махом): — З новим прізвищем!

Хор (підхоплює, у такт хлопкам): — З новим! З новим! З новим прізвищем — у криницю!

Мати до Рини:

— Чуєш?... (Трагічно). Боже мій, почалась катастрофа! Катастрофа! Що робити? (Почувши дзвінка в сінях). Підождіть! Стривайте! Хтось прийшов!..

Обидві побігли в розпачі у коридор.

Тим часом **Мокій** до батька (підходить до батька, в лоб):

— Ти справді серйозно міняєш наше прізвище?

Мазайло (поворот, удар ногою):

— Я справді серйозно міняю наше прізвище.

Мокій вдруге (з підскоком, кричить):

— Ти... наше прізвище міняєш справді, серйозно?

Мазайло (крок уперед, різко):

— Я наше прізвище міняю справді, серйозно.

Хор плескає в такт, утворюючи «змагання» — син і батько машуть одне на одного ногами. Далі чергування реплік, під удари, мов ритм:

Мокій: — Наше прізвище?

Мазайло: — Наше прізвище.

Мокій: — Ти?

Мазайло: — Я.

Мокій: — Мазайло?

Мазайло: — Я вже не Мазайло.

Мокій: — Ти вже не Мазайло? Дак хто ж ти тепер? Хто?

Мазайло: — Я? Я тепер поки що ніхто, але я буду...

Сцена

8

Рина з дверей голосно, радісно:

— Тьотя приїхала! Тьотя Мотя приїхала!

Мати назустріч:

— Слава Богу! Слава Богу! Спасителька наша приїхала...

Рина вже поінформувала тьотю про все, бо в дверях тільки доказувала:

— ... А Мока якось довідався. І вже почалась катастрофа, ви розумієте, тьотю? Почалася...

Тьотя Мотя:

— Я розумію... Я так і знала, але... але дозвольте спитати...

Мазайло поцілував тьоті руки:

— Пахнет сеном над лукамі... Сьогодні почав, мав першу лекцію... Як до причастя підходив... І от (на **Мокія**) він! Він!..

Тьотя поцілувала **Мазайла** тричі в лоб:

— Я розумію. Розумію. Я тільки так і в'являла собі, але...

Мазайло показав на **Баронову-Козино**:

— Баронова-Козино. Учителька правильних проізношеній...

Тьотя Мотя привіталася:

— Ах, я так і знала, але...

Рина на **Улю**:

— Моя подруга — **Уля** Розсохина.

Тьотя Мотя:

— Ах, розумію, але...

Мазайлиха до **Мокія**:

— Моко! Іди ж привітайся з тіткою. Ну?

Мокій мовчки привітався.

Мати: — Отакий, як бачиш, Мотенько!

Тьотя Мотя:

— Я бачу, я розумію, але що у вас на вокзалі робиться?

Мати з переляку перепитала: — А що?

Тьотя: — І ви отут сидите і не знаєте?

Мазайло: — Та що таке?

Тьотя:

— Не знаєте, що там робиться? Не знаєте, що там написано?

Майже **всі** разом: — Ні...

Тьотя:

— Не бачили, не читали? "Харків" — написано. Тільки що під'їхали до вокзалу, дивлюсь — отакими великими літерами: "Харків". Дивлюсь — не "Харьков", а "Харків"! Нащо, питаюсь, навіщо ви нам іспортілі город?

Мазайло:

— А-а. Так про це ви спитайте ось у кого (на **Мокія**). Він знає.

Тьотя до **Мокія**:

— Та-ак?.. Навіщо?

Мокій:

— Ах, тьотю! За нього тільки що взяли, щоб виправити, а ви вже питаєтесь — навіщо?

Мазайло:

— Чули? (До **Мокія** іронічно). То, може, ти й за ваше прізвище візьмешся, щоб виправити?

Мокій:

— Не може, а треба! Діда нашого було прізвище Мазайло-Квач — отож треба додати...

Мазайло за серце як навіжений.

Мати зойкнула. **Баронова-Козино** пальцями до вух — здригнула.

Тьотя до **Мокія**:

— Моко! Моко! Моко!.. Ти справді за те, щоб був не "Харьков", а "Харків"?

Мокій: — Так!

Тьотя: — І ти справді за... (бридливо) за Квача?

Баронова-Козино знову пальцями до вух, знов здригнула.

Мокій, побачивши все це:

— Так! За Квача! За три Квача! За сто Квачів! За мільйон Квачів!

Баронова-Козино мало не знепритомніла.

Мокій вбіг у свою комірку. Тоді всі, крім Улі, до тьоті:

— Ну, що тепер з ним робити? Що?

— Ах, Боже мій, що?

Мати: — Може, проклясти?

Мазайло: — Убити, кажу?

Рина: — Оженили?

А **тьотя** ходила Наполеоном і думала.

Мати сіла і заплакала:

— І в кого він такий удався? У кого? Здається ж, і батько, і я всякого малоросійського слова уникали...

Рина:

— Ти ж казала, що він у дядька Тараса вдався.

Мати

— Ой, хоч не згадуй. Не дай Бог, оце трапився б ще він...

Задзвонив дзвоник. Вийшла **Рина**, вернулась бліда, перелякана:

— Дядько Тарас приїхав...

Мати й **Мазайло** з жахом:

— Що?

— Не пускай його! Скажи — нас нема!.. Нас арештовано!

Дядько Тарас на дверях:

— А де у вас тут витерти ноги?

Всім як заціпило.

Тарас:

— Чи, може, й ви мене не розумієте, як ті у трамваї... Тільки й слави, що на вокзалі "Харків" написано, а спитаєшся по-нашому, всяке на тебе очі дере... Всяке тобі штокає, какає, — приступу немає. Здрастуйте, чи що!

ДРУГА

ДІЯ

1

сцена

Третього дня **Рина** зустріла Улю на порозі:

— Ой, Улю! Ой, тільки, Улю!.. Настає вирішальний момент! Вирішальний, ти розумієш? Зараз у нас буде дискусія — чи міняти прізвище, чи ні. **Тьотя Мотя** викликала Моку на дискусію.

Уля до люстра, як жадобна до води: — Що ти кажеш?

Рина то до Мокієвих дверей, то до **Улі** бігаючи:

— На дискусію, ти розумієш? А Мокій — не дурень — напросив ще комсомольців, ти розумієш? Що з цього вийде, не знаю. Мабуть, жах, жах і тільки жах. Добре хоч з дядьком посварився за стрічку, за якийсь там стиль, чи що, ти розумієш? Од самого ранку гризуться.

Прислухались. Чути було Манієвий голос: "Вузьколобий націоналізм! Шовінізм, усе це!" Вигукував дядьків:

"Не шовінізм, бельбасе, а наше рідне, українське!"

— Як у тебе з ним, Улько, питаю? Невже ще й досі не прикохала? Невже нічого не вийде? Невже **Тьотя Мотя** правду каже, що тепер **Мокія** і взагалі мужчину лише політикою й можна обдурити?

Уля новим якимсь голосом:

— Нічого подібного. Ах, Рино!

Рина, зачувши цей голос:

— Що, Улюню, що?

— Що? Ти знаєш, як по-українському кажуть: ночью при зв'язках не спітсья?

— Ну?

— Зорію. Правда прекрасно звучить?

Рина:

— Це ж ти до чого?.. Та неville ти... Невже ти, Улько, замість закохати Мокія, та сама ним, ідіотко, закохалася?

Уля зашарілася:

— Ні, ні...

— Як ні, коли ти сама кажеш, що вночі не спиш, зорієш уже, чи як там по-українському?..

— Та ні!

Рина

— Признавайся, Улько, щоб я по-дурному надій не плекала... Ти мені скажи, прикохаєш ти його, одвадиш од українських усяких дурниць, пригорнеш його на свій, себто на наш бік? Улю? Ти вчора з ним гуляла, ну, неville нічого не вийшло... Улюню! Ще раз молю і благаю! Благаю, Улько, розумієш? Уговтай Моку, ні, — власкав його, улести, укохай! Ну, коли так не береться — припусти його до себе ближче, зовсім близько, припусти до всього, розумієш?

— Серйозно?

— Та бодай і серйозно!.. Тільки щоб не стала жінкою, а так... На межі його паси, на межі... Затумань йому голову, захмели, щоб як п'яний ходив!.. Щоб ідіотом ходив!

— А знаєш, Рино, жінка по-українському "дружиною" зветься?

Рина вже не знала, що їй казати на таке Улине безглуздя:

— Ну?

А **Уля** вже в захопленні:

— А по-українському — одружитися з нею... Це ж не те, що "жениться на ней", розумієш, Ринусько! Одружитися з нею, чуєш? З нею... Тут чується зразу, що жінка рівноправно стоїть поруч з чоловіком, це краще, як "жениться на ней", — ти чуєш? На ней, на...

Рина

— Дуреля ти. Чи одружиться хто з тобою, чи жениться на тобі — однаково будеш; не на і не поруч, а під, під, ідійотко! Та це ти вже, я чую, од Моки набралася! Бачу, він тебе, а не ти, на такі фантазії навів. Чую — він тобі такого наказав, начитав...

Уля хотіла виправитись:

— Ні, Ринко, я вже сама про це вичитала.

Рина до неї: — Са-ма?!

З **Мокієвих** дверей задом вийшов **Дядько Тарас**:

— Ми расейщини в нашій мові ніколи не заводили, а ви що робите? Що ви робите, га? Є своє слово "пристрій", а ви на "апарат" обернули, є слово УНР, а ви УСЕРЕР пишете? Га? Га?

Мокій з дверей:

— Не заважайте, дядю. Годі! Тепер треба й із заліза кувати. Із сталі стругати...

Дядько: — З якої? Ви ж свою в "Югосталь" оддали!..

Увійшли: **Тьотя Мотя** в новому платті та **Мазайлиха**. **Дядько Тарас**, не одразу помітив їх та Рину з Улею:

— Українізатори! А чого б головного командувателя війська України та Криму на головного отамана або й на гетьмана не перекласти? (Побачив тьотю Мотю, Мазайлиху й дівчат). Це я у його питаюсь. (Іронічно). А чому б ще вам, кажу, нашого головного командувателя України та Криму на головного отамана

або й на гетьмана не перевести? По-їхньому, бачте, краще виходило: здрастуйте, товариші козаки! Здоров, здоров, товаришу головний отамане!.. Чули таке?

Тьотя Мотя

— Та як вони сміють до наших козаків як до своїх товаришів звертатись?

Дядько

— А я ж про що кажу?

Увійшов **Мазайло**. За ним **Баронова-Козино**.

Тьотя Мотя до **Мазайла**:

— Та ще й по-українському. Всі козаки говорили по-руському. Донські, кубанські, запорозькі. Тарас Бульба, наприклад,..

Дядько Тарас витріщивсь: — Хто?

Тьотя

— Тарас Бульба, Остап і Андрій — і я не знаю, як дозволив наш харківський Наркомос виступати їм і співать по-українському, та ще й де?... У городській опері. Єто... Єто ж просто безобразіє!

Дядько Тарас нарешті очувся, аж захлинувся:

— Тарас Бульба? Бульба Тарас? Остап? Андрій? Га?

Тьотя: —Що?

Дядько Тарас: — Говорили по-московському?

Тьотя холодно: — Що з вами?

Дядько Тарас: — По-московському, га?

Тьотя:и— А ви думали по-вашому, по-хохлацькому?

Дядько Тарас:

— Тарас Бульба?... Ніколи в світі! Тільки по-українському! Чуєте? виключно по-українському...

Тьотя Мотя: — Єтого не может бить!

— Га?

— Єтого не может бить!

— Доводи?

— Доводи? Будь ласка, — доводи. Да єтого не может бить, потому што єтого не может бить нікада.

Задзвонив дзвоник.

Рина затулила рукою рота тітці, другою — дядькові:

— Ой... Цс-с-с... Це комсомольці прийшли.

Тьотя з-під Рининої руки до дядька:

— Отак ви скоро скажете, що й Гоголь говорив, що й Гоголь ваш?..

Дядько Тарас

— Він не говорив, але він... боявся говорити. Він — наш. (Пішли).

Сцена

2

Увійшли комсомольці: один з текою, другий, чубатий і міцний, з футбольним м'ячем і третій — маленький, куценський, з газетою. Всі троє співають:

(Багряний)

Від схилів Закарпаття

до вод Дону синього,

Від скель Севастополя по Прип'ять ачей,—

За честь і за свободу

народу єдиного

Ми станем

плечима до плечей!

За честь і за свободу народу єдиного

Стаєм ми

плечима до плечей.

Вперед, сини і дочки

народу робочого,

Народу трудового весна і грім пісень!

Чекає перемога нас,

сонця блискучого,

Свободи і радости день.

Чекає перемога нас!

Сонця блискучого,

Свободи і радості день.

Комсомольці роздивились.

Той, що з газетою:

— Та-ак. Обставинки суто міщанські.

Той, що з текою:

— Чи варто й ув'язуватися?

Той, що з м'ячем :

— Парень просив — треба допомогти...

Той, що з текою, подививсь у люстро. Зробив серйозну міну:

— До того ж і темка: зміна прізвища! Та хай собі міняють хоч на Арістотелів, нам що! Радвлда не забороняє? Навпаки, потурає. Та й причинами не цікавиться ніколи.

Той, що з м'ячем, постукотів пальцем у лоб того, що з текою:

— Аренський! Дивись у коріння речей.

Той, що з газетою, теж постукотів:

— І собі в голову, коли що кажеш. Зміна прізвища у міщанина...

Той, що з м'ячем:

— Це ознака здвигу в його ідеології — раз! І дізнатись про причини...

Той, що з газетою:

— Нам буде корисно — два!

Увійшов **Мокій:**

— Невже прийшли? Спасибі!.. А я, бачте, заховавсь отут із своєю укормовою...

Сиджу сливе сам удень і вночі та перебираю, потужно вивчаю забуту й розбиту і все ж таки яку багату, прекрасну нашу мову! Кожне слово! "Щоб не пропало, знаєте, щоб пригодилося воно на нове будування. Бо, знаєте, вивчивши мову так-сяк, нічого з неї прекрасного й цінного не складеш...

Яка	ж	українська	—	співуча,	ясна,
Мова		багата,		дзвінка,	чарівна.
В	кожному	слові		мелодія	спить,

Треба лиш серцем її відкрить.

От... Сідайте! Зараз почнемо (пішов).

Аренський

— Занадто захоплюється мовою.

— Боліє. Питання — чого?

Той, що з м'ячем:

— А того, що ти не болієш нею. І тільки псуєш. Партія пише, пише — візьміться, хлоп'ята, за українську культуру, не бузіть з мовою, а ти що? Парню треба допомогти! Парня треба витягти!

Увійшли: **Мокій, тітка, дядько, Мазайло, жінка, Баронова-Козино, Уля.**

— Так-от... Мої товариші комсомольці... Прийшли...

Той, що з м'ячем, підморгнув своїм і, вдаривши м'ячем об підлогу (**Баронова** здригнулась), почав:

— На дискусію, чи що...

Той, що з м'ячем, звернувся до товариша з текою:

— Чуєш, **Аренський**?

Тьотя Мотя: — Чудове прізвище!

Баронова-Козино: — Ідеальне!

Мазайло побожна зітхнув, тоді тихо до Рини, до жінки:

— Чула? (Побожно). **Аренський**!

Той, що з м'ячем, і куценський, зачувши це, порекомендувались, умисне акцентуючи свої прізвища: — **Тертика**.

Баронова-Козино здригнулась, мов од електричного струму.

Тьотя Мотя: — Як?

Тертика, вдаривши м'ячем об підлогу, і куценський виразно:

— **Іван Тертика**.

Баронова-Козино здригнулась.

— **Микита Губа**.

Баронова-Козино зблідла.

Дядько Тарас до Тертики:

— Вибачте! Ви часом не з тих Тертик, що Максим Тертика...

Тертика: — Батько мій Максим...

— Був на Запорозжжі курінним отаманом...

— І тепер на Запоріжжі, та тільки він робітник-металіст і отаманом не був...

— Та ні... Курінним отаманом Переяславського куреня славного Війська Запорозького низового на початку XVII століття.

— Не знаю.

Дядько Тарас: — Дуже жалко.

Тьотя Мотя зацокотіла каблучкою об графин:

— Не так давно я прочитала, щоб ви знали, товариші, одну дуже цікаву книжку. Я прочитала всю книжку, і в тій книжці прочитала буквально все, що було написано і надруковане в тій книжці. Буквально все. А найбільш я прочитала, щоб ви знали, таке глибокодумне місце: життя — то є все... І оце воно мені зараз чомусь згадалося: життя — то є все... Так!

(Трошки задумалась, покивала головою, зітхнула). Життя — то є все... Пропоную, товариші, обрати президію. (Поспішаючись). Гадаю, годі буде одного председателя? Заперечень нема? Нема!.. Кого?

Рина, поспішаючись: — Тьотю Мотю! Тьотю Мотю!

Мазайло, поспішаючись: — Просимо!

Баронова-Козино до тьоті, поспішаючись: — Вас просимо!

Тьотя Мотя:

— І просила ж я, ще вчора просила, щоб мене не вибирали. (Поспішаючись). Життя — то є все. Заперечень нема? — Нема!.. Прошу до порядку! (Зацокотіла каблучкою). Ну, громадяни, товариші, а краще й простіше — мої ви милії люди, руськії люди, їй-богу! Бо всі ми перш за все руськії люди... Давайте всі гуртом помиримо рідного сина з рідним батьком. По-милому, по-хорошому, їй-богу!..

Зачувши такі слова, **Тертика** і **Губа** скинулись очима, лукаво перемигнулись.

Губа раптом запропонував: — Тертику!

Баронова-Козино здригнулась.

Тьотя: —Що?

Губа: — Тертику на голову пропонуємо ми.

Баронова-Козино здригнулась.

Тьотя:

— Дозвольте. Як це так... Адже ж на голову мене вже обрано... Принаймні заперечень не було. Ну, милі ви мої люди, невже ви не довіряєте, і кому?.. Мені, Мотроні Розторгуєвій, з Курська?..

Губа: — Просимо проголосувати!

Тьотя:

— У вас-то, мої милі, пошана до руської людини, нарешті, до Курська єсть?

Губа: — Не всякому, хто з Курська, і честь!

Тьотя Мотя:

— Будь ласка! Я зголосую... Хто за Тертику на голову, будь ласка... Один, два, три, чотири... (Встромила гострі свої очиці в дядька Тараса). Ну?

Дядько Тарас:

— Не з тих Тертик... Утримуюсь.

Уля, що весь час дивилась на **Мокія**, піднесла й собі за ним руку.

Рина до неї: — Улько! Ти що?

Уля: — Ой... (тихо). Помилилась.

Тьотя:

— Чотири! Хто за тьотю Мотю на голову? Один, два, три, чотири...

Дядько Тарас:

— Хоч і є така приповідка: "Як єсть, то й пані старій честь", — проте утримуюсь.

Рина до Улі: — Улько! Та ти що?

Уля піднесла руку.

Тьотя **Мотя:** — П'ять! Більшість!..

Сцена

3

На сцені панує хаос. Натовп галасує, жестикулює, розмахує паперами/книгами. Мина Мазайло стоїть осторонь, зацікавлено, але злякано. Мокій — іронічно. Тьотя Мотя в центрі, як диригент цього хаосу.

ХОР: *Увага! Увага!*
Українська народна забава Зрада?
Журба? Ганьба?
Тьотя Мотя виходить на авансцену:
О ні, дороженькі!
На сцені пані шановна ДИСКУСІЯ!

Тертика *сміючись, єхидно:*
Що це за слово таке їдке?
чорт його зна: ди-ску-сі-я

Губа: *певно диск покусав ослик і я*

Тьотя Мотя тупає ногою: *Тихо! Вже почалась ігра!*

ХОР і **всі** разом: *Отже будемо дискутувати,*
будемо гарчати і кричати,
будемо дразнитись, ображатись,
і ганити, і сичати, і кусатись за бока,
і плювати в мордака!
Тож розпочалась дис-кууу-сі-яяя!

Світло миготить, створюючи відчуття метушні. Герої стикаються, відштовхуються, але продовжують співати.

Гудить натовп сатоніє
не може дати собі ради
поки прапор червоніє
всі сваряться з досади

Комсомольці (розгортають червоний прапор, вигукують "Революція!",
"Інтернаціонал!", імітують стукіт і дзвін):
Стукіт дзвін коней іржач
то революційний марш?

Тьотя Мотя кричить у відповідь, вказуючи на Мокія:

чи українізації невпинний скач

Мина Мазайло ховається за кріслом, але визирає, шепочучи з жахом:

чи інтернаціональний фарш?

Мокій байдуже потискуючи плечима:

ні чорта не розібрать

ХОР

і

всі:

<i>тільки</i>		<i>чути</i>		<i>на</i>		<i>льоту</i>
<i>Одвічне</i>						<i>питання</i>
<i>геть</i>			<i>не</i>			<i>риторичне:</i>
<i>чи</i>	<i>є</i>	<i>українці</i>		<i>на</i>	<i>світі</i>	<i>сьому</i>
<i>чи</i>	<i>лиш</i>		<i>малороси</i>		<i>да</i>	<i>ляхи</i>
<i>та</i>		<i>москалі</i>		<i>й</i>		<i>австріякі</i>
<i>чи</i>	<i>руські</i>		<i>люди</i>		<i>чи</i>	<i>козАки</i>

Тьотя	Мотя	<i>хапає</i>	<i>Мазайла</i>	<i>за</i>	<i>комір:</i>
<i>і</i>	<i>головне:</i>	<i>за</i>	<i>ким</i>	<i>же</i>	<i>майбуття?</i>
<i>Чи</i>		<i>прізвище</i>			<i>міняти?</i>

Дядько Тарас про себе: "Попавсь у матню!".

Тьотя	Мотя	<i>поцокотіла</i>	<i>каблучкою:</i>
— Будь ласка, слово має Мокій.			

Мокій:

— Саме тепер, коли нам до живого треба, перевести скоріш загальмовану, запізнену Холодну Гору на перший ступінь української грамотності, тоді на другий ступінь грамотності, потому негайно до інституту культури, щоб ми наздогнали, щоб ми перегнали стару європейську...

Губа підказав: — Буржуазну...

Мокій

— Буржуазну культуру, щоб ми вийшли скоріш на високості... Щоб ми вийшли на високості...

Дядько Тарас підказав: — Національна...

Губа поправив: — Інтернаціональ...

Тьотя додала: — ...но-руської.

Тертика міцно м'ячем, аж **Баронова-Козино** ойкнула:

— Інтернаціональної!

Мокій:

— На високості інтернаціональної культури — перший повстаєш проти цього ти, папо, засновуючи у нас на Холодній Горі замість уроків української якогось інститутика старих класних дам, за програмою: на гаре гусі гегочуть, пад гарой сабакі гафкають, та вигадуючи електричну мухобійку, од якої не меншає у нас мух навіть і зимою...

Мазайло:— Дайте мені слова!.. Слова! Води!.. Води!..

Мазайлиха налила і дала йому води.

Поки він пив, **Тьотя** увірвала Мокієву промову. Задихана:

— Годі!.. Годі!.. І скажи нарешті, Моко, Моко, Мо-ко, невже ти не руська людина?

Мокій: — Я — українець!

Тьотя: — Та українці — то не руські люди? Не руські, питаю? Не такі вони, як усі росіяни?

Мокій: — Вони такі росіяни, як росіяни — українці...

Тьотя:

— Тоді я не розумію, що таке українці, хто вони такі: євреї, татари, вірмени?.. Будь ласка, скажіть мені, кого у вас називають українцями? Будь ласка...

Мазайло, випивши води:

— Українцями зуться ті, хто вчить нещасних службовців так званої української мови. Не малоруської і не Тарасовиченківської, а української — і це наша малоросійська трагедія.

Тьотя:

— Хто вони такі? Якої нації люди, питаю?

Мазайло:

— Частина — наші малороси, себто руські...

Тьотя: — Ну?

Мазайло:

— А частина, з'явіть собі, галичани, себто австріяки, що з ними ми воювалися 1914 року, подумайте тільки!

Тьотя:

— Я так і знала, я так і знала, що тут діло нечисте... Так он вони хто, ваші українці! Тепера я розумію, що таке українська мова. Розумію! Австріяцька видумка, так?

Дядько Тарас:

— Зрозуміла, слава тобі Господи, та, жаль тільки, задом... Та тому вже триста тридцять два роки, як написано першого слов'яно-руського словника... (Розгорнув свою записну книжку). Ось я нарочито записав собі, бо я все таке собі записую... (Надів окуляри). Ось... Поросята на базарі по руб. тридцять, а чоботи в церобкоопі — двадцять сім карб... Ні, ось воно: найперший слов'яно-український словник 1596 року Лаврентія Зизанія-Тустановського: глаголю — мовлю, житница — клуня, заутренник — снідання, зижду — будую, злак — паша, месьть — помста... А у вас тоді писаний словник був?.. Був — питаюсь?.. Дайте мені слова!

Мазайло: И— Мені слово!

Мокій:

— Мені, я ще не скінчив... Галичина — наша, українська земля, і галичани — наші брати українці, яких одірвали од нас, а нас од них...

Тьотя: — Слово даю Міні.

Мокій до батька:

— А твоя теорія, що українська мова є австріяцька видумка, була теорією російських жандармів і царського міністра Валуєва... Ти — валуєвський асистент, папо!

Мазайло, взявшись за серце і заплющивши очі, немов прислухаючись:

— Нікому не вірю і не повірю, нікому в світі! Лише йому одному...

Тьотя з тривогою: — Кому?

Мазайло

— Серцеві своєму! Бо воно ось передчува, що нічого з вашої українізації не вийде, це вам факт, а якщо і вийде, то пшик з бульбочкою — це вам другий факт, бо так каже моє серце.

Губа: — Це значить — воно у вас хворе.

Тертика прибив м'ячем: — Оце факт!

Губа:

— А наші всі пролетарські органи, в першу чергу голова наша — партія, навпаки... Передчувають і реально знають, що вийде.

Тертика м'ячем:

— Капітальний факт!

Тьотя

— Ви серйозно чи по-українському?

Тертика бах ногою м'яча:

— По-більшовицько-українському!

М'яч ударився об тьотю. Ойкнули всі.

Тертика до тьоті:

— Простіть, мадамко... Я не хотів цього... Це сам м'яч якось вирвався і бузонував вас...

Мазайло:

— А я не повірю вам, не повірю! І тобі, Мокію, раджу не вірити українізації. Серцем передчуваю, що українізація — це спосіб робити з мене провінціала, другосортного службовця і не давати мені ходу на вищі посади.

Дядько Тарас:

— Їхня українізація — це спосіб виявити всіх нас, українців, а тоді знищити разом, щоб і духу не було... Попереджаю!

Мокій:

— Провокація. Хто стане нищити двадцять мільйонів самих лише селян-українців, хто?

Тьотя:

— А хіба селяни — українці?.. Селяни — мужики.

Дядько Тарас аж підскочив:

— Га? Наші селяни не українці?.. Слово мені! Слово або хоч води, бо я не можу більш терпіти (став пити воду і захлинувся).

Губа до Мазайла:

— Невже ви справді не вірите?

— Не вірю!

— Радянській владі не вірите? Партії?

Мазайло замість відповіді став пити воду.

Дядько Тарас, прокашлявшись після води:

— Наші селяни не українці? Га?.. Та тому вже тисяча літ, як вони українці, а їх все не визнають за українців. Та після цього й ідіот не видержить, не тільки я. Вимагаю слова! Слова мені!

Тьотя Мотя владно зацокотіла каблучкою:

— Слово маю я! (Теж захвилювалася, випила води). Милі ви мої люди! Яка у вас провінція, ах, яка ще провінція! Ой, яка ще темрява! Про якусь українську мову споряться і справді якоюсь чудернацькою мовою балакають. Боже! У нас, у Курську, нічого подібного!

Скажіть, будь ласка, у вас і партійці балакають цією мовою?

Мокій: — Так.

Дядько Тарас (про себе):

— Балакають так, що вже мене люди перестали розуміти. Мене, українця з діда-прадіда... (Загарчав). Гм!..

Мокій: — Так! І партійці, і комсомольці.

Тьотя:

— Не розумію. Тоді у вас якась друга партія. У нас, у Курську, нічого подібного! Нічого подібного! Всі говорять руською мовою. Прекрасною московською мовою, жаль тільки, що нам її трошки попсували євреї, що їм тепер дозволено жити у Курську. Та не про це, мої милі, я взялася вам сказати. Дуже жалько, дуже жалько, що у вас не виставляють на театрі "Дні Турбіних" — я бачила в Москві. Ах, мої ви милі, "Дні Турбінах". Це ж така розкіш. Така правда, що якби ви побачили, які взагалі осоружні, огидливі на сцені ваші українці, ви б зовсім одцуралися цієї назви... Грубі, дикі мужлани! Телефон попсувався, дак вони... Ха-ха-ха... трубку чоботом почали лагодити, об стіл, об стіл її, — бах, бах. Ідіоти! І

хоть би один путній, хоть трішки пристойний був. Жодного! Ви розумієте? — Жодного! Всі, як один, дикі й жорстокі... Альошу, милого, благородного Альошу вбили, та як убили!... Якби ви, панове, знали, яка це драматична сцена, коли Альошина сестра довідується, що брата її вбито! Я плакала... (Утерла сльози). І тобі, Моко, після цього не сором називатися українцем, не сором поставати проти нового папиного прізвища! Та в "Днях Турбінних" Альоша, ти знаєш, як про українізацію сказав: все це туман, чорний туман, каже, і все це минеться. І я вірю, що все оце минеться. Зостанеться єдина, неподільна...

Мокій. Губа. Тертика, навіть Дядько Тарас:

—Що-о?!

Тьотя хитро:— СРСР...

Губа до Тертики: — Баба з кованим носом!

Тьотя:

—А якби ви знали, якою огидною, репаною мовою вони говорять на сцені. Невже й ваші українці такою говорять? Жах! До речі, неville правда, що "акушерка" по-українському "пупорізка" ? Пупорізка? Ха-ха-ха... Невже "адвокат" по-вашому — "брехунець", а на лампу ви кажете — лямпа, а на стул — стілець? Хі-хі-хі — стілець!

Тут як не вихопиться **дядько Тарас:**

— А по-вашому, по-оно-о-му, вишепоіменованому, не по без-воз-мез-дно у французів бла-го-прі-об-ре-те-н-ному, а по істинно по-расейському як буде "акушерка" ? По-нашому "повитуха", а по-вашому як?

Тьотя Мотя: — Акушерка.

Дядько Тарас:

— Нічого подібного! "Акушерка" — слово французьке, "адвокат" — латинське, "лямпа" — німецьке. По-нашому білет — "квиток", а по-вашому як?

Тьотя: — Білет.

Дядько Тарас:

— А дзуськи! "Білет" — слово французьке. Думаєте, "комод" — ваше слово, "гардина", "кооператив" або "вагон"? "Матерія" — думаєте, ваше слово, "овальний", "роза" або "машина"? Навіть "гармоніка" — і то не ваше слово.

Тьотя Мотя: — Шовінізм!

Дядько Тарас:

— Нехай шовінізм, проте і це не ваше слово! Половина слів у вас позичена...

Тьотя Мотя:

— Коли на те пішло, то по-вашому буде "кооператив"?

Дядько Тарас

— "Кооператив"? Кооператив... Кооператив... Гм... Підождіть, я придумаю...

Мокій: — Так і буде — "кооператив".

Тьотя: — Ага! Так і ви крали?!

Дядько Тарас:

— Хоч і крали, та не ховались. Украви у німців "лямпу", — кажемо лямпа, а ви її перекрутили вже на якусь "лам-пу". (Грубо). Лампа!

Тьотя:

— Ми хоч крали, та переробляли. Украви у німців "штуль" — зробили з нього "стул". А вам ліньки було й переробити. Украви у німців "лямпу", так усім видко, що крадена. (Грубо) Лямпа...

Дядько Тарас: — Ви і в нас крали.

Тьотя:

— Ви у нас!

— Ви!

— Ви!

Губа

— Ви, може, і крали, та ми тепер не крадемо один в одного. Свої слова робимо: там "октябрь", у нас "жовтень", там "Совети", у нас "Ради". (До **Тертики**). Правда, Ваню?

Тертика м'ячем:

— Факт.

Дядько Тарас до тьоті: "Не давайте слова! Голосуйте!"

Губа

— І дуже раді будемо, коли німці за "стільця" та "лямпу" візьмуть наші слова.

Тьотя каблучкою:

— Годі! Годі! Я вам слова не давала. Є пропозиція скінчити дискусію.
Заперечень нема? Нема.

Мокій: — Що?

Губа аж підскочив: — Що-о?

Тертика з м'ячем націливсь: — Що-о-о?

Тьотя:

— Голосую! Хто за таку пропозицію, щоб скінчити дискусію?

Підняли руки **Мазайло, Мазайлиха, Рина, Баронова-Козино.**

Уля завагалася: — Один, два, три, чотири... чотири...

Дядько Тарас:

— Голосую за пропозицію з додатком, щоб трохи згодом мені одному дали слово.

Тьотя:

— П'ять! Хто проти?.. (Порахувала). Чотири. Дискусію закінчено. Маю пропозицію: змінити прізвище "Мазайло" на інше, більш людське, а яке — то придумати його тут же на зборах негайно, і за конкурсом. Умови конкурсу: хто придумає найкраще прізвище, тому премія — три поцілунки. Жінку цілує уподобаний їй мужчина, мужчину цілує, яка йому вподобається жінчина.

Рина, Мазайлиха. Баронова-Козино, за ними **Уля** покрили цю пропозицію оплесками.

— Ще які будуть пропозиції?

Мокій:

— Маю пропозицію: прізвище "Мазайло" не міняти. Навпаки — додати до нього десь загублену другу половину — Квач...

Баронова-Козино здригнулась.

Дядько Тарас: — А дайте мені слова!

Тьотя: — Жодного слова! Дискусію закінчено.

Дядько Тарас: — Та я ж голосував з додатком.

Тьотя: — Жодного додатка! Пропозицію...

Тим часом поміж Тертикою й Губою відбулось нашвидку мімічне, на самих мигах "засідання" комсомольської фракції. Тому на запитання тьоті Губа подав таку пропозицію:

— Ми, члени спілки молоді України, обговоривши питання про прізвище взагалі, принципово подаємо таку пропозицію: ми переконані, що за повного соціалізму поміж вільних безкласових людей поведуться зовсім інші, нові прізвища. Можливо, що й не буде окремих прізвищ.

Дядько Тарас: — А як?..

Губа:

— А просто так, що кожний член великої всесвітньої трудової комуни замість прізвища матиме свого нумера, і все. Наприклад: товариш нумер 35—51. Це визначатиме, що у всесвітньому статистичному реєстрі його вписано буде 35—51-м, що нумер його трудової книжки, особистого телефону, аеромотора, кімнати і навіть зубцітки буде 35—51. Отже, ми, Іван Тертика і Микита Губа, принципово за всесвітню нумерну систему. Але, вважаючи на далеку майбутність цієї системи, ми мусимо до того часу пристати на пропозицію товариша Мокія — не міняти прізвища "Мазайло", тим паче що воно просте, демократично-плебейське і не суперечить принципам ленінської національної політики. Навпаки, прізвище Мазайло-Квач, по складах видно, трудового походження. Мокієві предки або мазали колеса в колективних походах, або принаймні робили мазниці й квачі, себто ті речі, що й тепер у народному господарстві корисніші, ніж, скажімо, губна помада.

Тьотя Мотя:

— Голосую! Хто за мою пропозицію, себто щоб змінити прізвище, прошу підняти руки. Один (на себе), два, три чотири...

Рина до Улі, що не підняла руки: — Улько-о!

Уля: — У мене рука болить...

— Де?

— Отут, на правій руці... Отут, під пахвою.

— Ліву підніми!

— Лівою не можу.

Тьотя і Рина засичали на неї:

— Що! Без руки можна сказати. Скажи так: я за! Скажіть, Улю: я за. Милая, скажіть...

Уля:

— Я за... була, що треба сказати... Крім того, не можу і, крім того, мені треба негайно вийти... (І рвучко, не спиняючись, вибігла).

Тьотя Мотя

— Будь ласка! Без неї обійдемося. Хто за нашу резолюцію голосує, підніміть руку! Один, два, три, чотири...

Дядько Тарас:

— А дайте мені тепер слово, бо я, мабуть, буду п'ять...

Тьотя Мотя побачила, що лихо, — вийде чотири на п'ять:

— Будь ласка, маєте слово.

Дядько Тарас, не поспішаючи, вийняв записну книжку і, заглядаючи в неї, почав:

— Року 1654 прибули на Україну послы од трьох держав, що хотіли взяти до себе Україну, — од Москви, од турків, од Польщі. Богдан скликав раду (зазирнув у книжку). В Чигирині, щоб вона вибрала, під чию руку піде Україна. Послы прибули на Україну з багатими гостинцями: гостинці польські були загорнуті в килим, турецькі — в дорогий шовк, а гостинці московські...

Раптом **Тьотя**

— Вибачайте!

Одкликала **дядька Тараса**, по секрету йому:

— Ти мені тут не крути. Краще прочитай ось оце... (Розгорнула свою записну книжку). Року 1918-го носив у Києві жовто-блакитного... Зрозумів? (Одійшла).

Дядько Тарас голосує за мою...

Дядько Тарас раптом одкликав **тьотю Мотю**, по секрету їй:

— А ти роззуй очі та прочитай ось це. (Показав у свою книжку). Року 1919-го носила біло-синьо-червоного...

Тьотя

— А я скажу — під біло-синім носила червоного. Червоний залишився... (Одійшла).

Дядько Тарас до Губи. Очманіло:

— Скажіть, ви не з тих Губ, що Пархим Губа бив ляхів року 1648-го?..

Губа

— Мій батько Пархим бив шляхту року 1920-го.

Дядько Тарас

— Ху-х... (До всіх). Так ото я й кажу. Було колись на Україні. (Зітхнув).

Тьотя Мотя

— Дядько Тарас пристає на мою пропо...

Дядько Тарас

— Тільки з умовою: подумай, Мино! Подумай, що скажуть на тім світі діди й прадіди наші, почувши, що ти міняєш прізвище...

Задумався, тяжко замислився. **Мазайло** схилився на люстро.

Мислі, як хмари, як туман, окрили посивілу голову. Окрили, заскакали.

Заскакав якийсь **дід-запорожець**.

Забриніла мелодія: "Ой, сів пугач на могилі та й крикнув він "пугу".

Дід-запорожець

— Пугу! Чи не видно, бува, наших з Великого Лугу?

У **Мазайла** волосся дибки стало:

— Хто ви?

Дід заскакав, шаблею іржавою забряжчав:

— Я твій пращур і той дід, що надіявся на обід, та без вечері ліг спати... (Деся взялася у діда мазниці. Махнув квачем). Запорожець славний був і колеса мазав. Отож і Мазайло-Квач прозивався. Як ішли козаки на чотири поля — мазав, як ішли козаки на чотири шляхи — мазав. Мазав, щоб не пропадала тая козацька слава, що по всьому світу дибом стала, а ти моє славне прізвище міняєш?!

Музика перейшла на скрип.

Заскакав другий **дід**, чумак, теж з мазницею, з квачем:

— Як пугу, то й пугу. Чи не видно й чумаків край зеленого луку? (До **Мазайла**). Я — твій прадід Василь, що надіявся на сіль, та й без солі ліг спати. Ще з діда Мазайло-Квач прозивався і чумацькі колеса мазав. Як рипіли вони на південь — мазав, як рипіли на північ — мазав, а ти моє славне прізвище міняєш?!

Заскакав ще третій **дід**, селянин, без мазниці й квача:

— Я твій дід селянин Авив, що був собі та жив, мазав чужії вози, бо свого вже не стало, а ти моє славне прізвище міняєш?

Десь удалині з'явилась невідома постать з телефоном, на аеромоторі, під № 31—51.

Заскакали, заговорили в гучномовець:

— Алло! Алло! Мої предки з Великого Лугу! Обміняйте свої прізвища на принципові числа у всесвітній номерній системі. Ало! Але! Аллю! Улю!

Дядько Тарас сказав **Мазайлові**:

— **Уля** втекла, і я, мабуть, буду п'ять. Чуєш, Мино, коли вже міняєш, то хоч корінь "маз" залиш! Га?

Мазайлові здалося, що замість дядька Тараса він бачить ще четвертого діда з квачем. Отож, коли Тарас торкнувся **Мазайла**, тому здалося, що цей дід задавить його.

Скочив і не своїм голосом:

— Ой-о! Залишаю корінь, тільки не чіпайте мене, діду, не чіпайте мене. Боже мій. Боже мій...

Тьотя Мотя

— Прекрасно! Ми на цей корінь придумаємо безподобне прізвище. Хто голосує за цю резолюцію? Один, два, три, чотири, п'ять, шість... Хто проти? Один, два, три...

Рина, Баронова-Козино заплескали. Оповідчаю конкурс.

Загомоніли, заходили: **Мазайлиха, Рина, Баронова, дядько Тарас.**

Тьотя вписувала нові прізвища, що їх вигукували

Мазайлиха

— Мазов.

Дядько Тарас

— Ну й прізвище — Мазов-Лазов-Лоза-Залоза... А по-моєму, кращого не буде, як Зайломаз. Зайломаз!

Рина

— Зайломаз? Ха-ха-ха... Та що різнить Зайломаза з Мазайлом? Що? Однаково! Краще Мазеленський.

Дядько Тарас

— Де ж там однаково: то ж Мазайло, а то — Зайломаз.

Мазайлиха

— Де Мазе.

Тьотя Мотя

— Де Мазе — це на французький штиб, а ми люди, слава Богу, руські.

Баронова-Козино

— Рамзес! Класичне прізвище!

Тьотя

— Рамзес? Може, Рамзесов?.. Давайте краще Рамзесов! Милі мої люди!

Рамзесов, га?

Дядько Тарас

— А де корінь "маз" ? Геть Рамзесова! Кореня нема!

Мазайлиха і Баронова-Козино

— Фон Мазел! Рамазай-Арзамасов!

Дядько Тарас

— Краще Мазайловський! (Нишком: "Нахоже на гетьман Виговський").

Тьотя на Тараса:

— Польське прізвище, і хто ж пропонує?

Дядько Тарас

— Ну, тоді Мазайлович. (Нишком: "Гетьман Самойлович").

Тьотя Мотя

— Щоб було похоже на "Мойсей Мазайлович", що вже торгує у нас в Курську й нашу московську вимову псує, — нізащо!

Дядько Тарас

— Мазайленко! Мазайленко. (Нишком: "Гетьман Дорошенко").

Тьотя Мотя

— Годі вже! Годі!.. Дайте другим сказати.

Рина

— Мазанський... Боже мій! Мазенін! Похоже на Єсенін. Мазенін! Мазенін!..

Тьотя

— Прекрасно! Геніально! Мазенін... Вам до вподоби, Мино, Мазенін?

Мазайло зворушено, аж задихнувся:

— Дєті мої!

Баронова поправила:

— Деці мої...

Мазайло

— Деці мої! Я б ваші прізвища всі забрав би на себе і носив. Проте можна тільки одне носити, і мені здається — Мазенін найкраще.

Тьотя і вся її партія крикнули — ура!

Сцена

4

Четвертого дня прибігла **Уля**. Зворушена. Весела:

— Я його прикохала, і знаєш чим, Рино? Знаєш?

Рина:

— Ну, Улюню, золотко? Ну?

Уля:

— Учора ввечері пішли ми в Університетський сад... Ні, постривай, не так... Пам'ятаєш, я тобі розповіла... (Спинилась). Мока вдома?

Рина кивнула головою:

— До бібліотеки збирався йти,..

Уля радісно, але тихіше:

— Пам'ятаєш? Я тобі розповіла... як я вперше вела його через сад і він сказав уривок із вірша. Я покрию свого милого слідочок, щоб вітер не звів...

Рина

— Пам'ятаю! Ну?

Уля

— Ото і запали мені в душу ті слова. Ото і спитала якимось, чи не зна він усього вірша. Ні, каже, Улю, ці слова у Грінченка, а де цілий вірш, то вже місяць шукаю і ніяк не можу знайти. Я й подумала: а що, як я знайду? І от уяви собі. Купила Грінченкового словника, одшукала слова аж у другому томі, Рино, аж на сторінці 647-й. Дивлюсь, під ними примітка; Чуб., римське п'ять, 46. Кого тільки не питала, де тільки не була, не знають, що воно таке. Нарешті в одного іновця — квартири нема, так він по бібліотеках гріється, — дізналася, Чубинського, том п'ятий, сторінка сорок шоста. В бібліотеці насилу знайшли. Лле додому не дають, тому я

вивчила. І от учора ввечері у сквері я стала перед Мокою та:

*Чогось мені чудно,
чогось мені дивно,
десь мого милого
третій день не видно.*

*Не видно, не видно
та й не видати, —
тільки zostалися
на жовтім пісочку
два слідочки знати.
Що один слідочок
коня вороного,
а другий слідочок
миленького мого.
Піду я в лісочок,
вирву я листочок,
я покрию свого милого слідочок,
щоб вітер не звів,
пташки не склювали,
щоб мого милого
інші не сприяли.*

Публічна бібліотека, кажу, Моко, номер книжки 18749, том п'ятий. Боже, Рино, якби ти побачила... Затремтів увесь, запалав...

Рина радісно: "Затремтів!".

Уля: — Стиснув мені руки, в очі дивився: "Улю, — каже, — Улю... давайте разом..."

Рина аж пригорнула Улю.

Уля: —Давайте разом читати!

Рина одскочила злісно: — Ха-ха-ха.

Рина

— Яка ти українка, Улько! Ти вже й мови не знаєш. Сама ж казала, що тільки покійна твоя баба по-малоросійському говорила.

Уля:

— Мама ще й тепер по-українському як коли закидають. Крім того, у мене очі українські, ноги українські, все, все.

Тьотя Мотя й Мазайлиха:

— Ноги?

— Но-ги?

Рина: — До чого ж тут ноги, ідіотко?

Це він тобі памороки ногами та антропологіями забив... Та він же божевільний, ти розумієш!.. Він просто захворів на всякі оці українські фантазії, а ти й вуха розвісила, ідіотко!

Тьотя:

— Бачите, бачите, він не покохав вас, Улю, як жінчину, ну, як людину, нарешті. Він у вас шукає тільки щось українське, він тільки українського хоче...

Мазайлиха:

— Ви йому потрібна не на коханнячко, не на милуваннячко, а тільки на те, щоб робити на вас україні-за-а-цію...

Рина

— Улько! Зараз ти викликаєш Мокія і кажеш йому отут: або ти Мазєнін, або я у тітки в Одесі... Отут казатимеш, в оцій кімнаті, чуєш? Я стоятиму за дверима! Тільки так! Або — або... Все!

Тьотя: — Або — або!

Мазайлиха: — Або — або!

Пішли. **Тьотя**, побачивши, що **Уля** увійшла до **Мокія** в кімнату, вернулась. Підбігла до люстра, виглянулася, тоді піднялася і почала крадькома вимірювати свої ноги (чверткою на пальцях).

Рина вигулькнула з дверей: — Тьотю!

Тьотя зашарілася. Пішла до Рини. Причинила двері.

Увійшли **Мокій** і **Уля**. Мокій узяв Улю за руку:

— Дуже радий, Улю, що навідали мене у моїй Холодногорській пуці. От! Дуже! А я, знаєте, вчора, з нашого побачення прийшовши, довго ще не спав... І знаєте... Яюсь попалась під руку збірка поезій. Набрів, між іншим, на прекрасний примітив. Ось:

*Ти, місяцю, який же ти ясний,
як засвітиш — на весь світ прекрасний.
Ой, спусти вниз роги,
засвіти по діброві, —
покажи всі в степу до милої дороги.*

— Правда, чудесно звучить, Улю?

*Місяць світить, а серце тривожне,
чи дійти до коханої зможу?
Нехай стежка сяє,
серце шлях впізнає,
поведе крізь ніч темну сторожу.*

Уля

— Я їду жити до тітки... В Одесу, Моко.

Мокій приголомшений:

— Як це... до тітки в Одесу?!

Уля

— Так... в Одесу, до тітки... жити...

Мокій глухо: — Серйозно?

Уля: — Серйозно... Заставляють...

Мокій: —Хто?

Уля:

— Різні тьо... обставини, непереодоліміє препятствія...

Мокій:

— По-українському — непоборні перешкоди кажуть.

Уля з натиском:

— Так... з одного боку, непоборні, з другого — непереможні перешкоди.

Мокій:

— Як же це так!.. Раптом до тітки жити, та ще й в Одесу... (По паузі). Сиди один в холодній хаті, нема з ким тихо розмовляти, анікогісінько нема.

З-за дверей почулось понукальне шипіння: ну-с-с... нуш-ш...

Уля щиро з болем:

— Моко!.. А ви б могли зробити... щось, щоб я залилася?

Мокій

— Щось? Що саме, Улю?... Що?..

Уля:— Що?.. Прощайте!..

З-за дверей проповзло шипіння. **Мокій** глухо:

— Улю!.. Можна вас хоч тепер... поцілувати?

Уля:

— Аж тепер!.. Ах ви ж... (Крізь сльози). Як по-українському — небажливий...

Мокій: — Ну, небажливий...

Уля: — Поцілуйте ж, небажливий милий...

Мокій незграбно, але палко й міцно поцілував Улю. Тоді зворушено:

— Скажіть, Улю... Що мені треба зробити, щоб ви залилися? Що?.. Я все зроблю! Все!

Уля:

— Що?.. (Нависла мертва тиша. Улі прорізалися коло губ перша зморшка гострої печалі). Ні! Прощайте!..

Похилившись, рвучко пішла. Услід їй гадючками поповзло шипіння, свистіння. **Мокій**, щоб не заплакати, побіг до себе в кімнату.

Ускочили прожогом **Тьотя**, **Рина** і **Мазайлиха**. **Тьотя** до Рини:

— Біжи, Ринко!.. Скажи йому хоч ти, що треба йому зробити...

Рина була кинулась, але вернулась:

— Скажіть краще ви, тьотю...

І **Тьотя** кинулась була, але теж стала, махнула рукою:

— Маланхольная ідійотка!.. А який момент був, Рино! Який момент! Такого моменту вже не буде.
Мазайлиха заплакала.

Сцена

6

Ускочив напіводягнений **Мазайло** з газетою в руках:

— Серце!.. Води!.. Є публікація!.. Ось!..

Всі разом: — Де?

— Невже, папо?

— Господи!

Мазайло:

— Ось!.. (Істерично). Обережно, не порвіть! Ось... Ось... Харківський окрзагс на підставі арт. 142—144 Кодексу... Не можу, ви розумієте... В очах райдуги, метелики, луки... Пахне сеном над луками!..

Тьотя взяла у **Мазайла** газету:

— Дайте я прочитаю...

Мазайло

— Обережніше, не помніть! Не помніть!

Тьотя урочисто:

— Харківський окрзагс на підставі арт. 142—144 Кодексу законів про родинну опіку та шлюб оголошує громадянин Мина Мазайло міняє своє прізвище Мазайло на Мазєнін. (До Рини). А що, не казала я, що прізвище сьогодні буде опубліковане! Не казала!.. *Пахне сеном над лугами... Песней душу веселя... (наспівує)*

Рина

— Тьотю, яка ж радість!.. *Баби з к-рап-лями рядами...*

Мазайлиха

— *Ходят, сено шевеля...* (Засміялась, заплакала).

Увійшов дядько **Тарас**:

— Цікаве що в газеті, чи як? (На нього ніхто не звернув уваги).

Мазайло до тьоті:

— І з'явіть ви собі, як я зразу одшукав... Не читаючи газети, одшукав. .. *Там сухое убірають мужичкі є-во кру-ком...*

Дядько Тарас

— Гм... Невже таки опубліковано! Га? (Знов ніхто на дядька уваги).

Мазайлиха

— Така радість, що я вже не знаю, що нам далі й робити!.. *На воз вілами кїдають...*

Рина

—Що?.. На підставі публікації голосно сказати: однині я **Рина** Мазеніна!

Мазайлиха

— Лина Мазеніна!

Мазайло

— Мина Мазенін!.. Боже!.. *Воз растьот, растьот, как дом...*

Тьотя Мотя

— А тепер слухайте, милії мої люди. Є пропозиції газету завести у рямці...

Рина

— Під скло, тьотю! У нас залишились рями і скло від царського портрета на горищі... Ура-а!

Тьотя Мотя узяла газету:

— В рямці! Всім нам прибратися і врочисто поздоровити хрещеника, пообідати... (Пішла і, проходячи повз дядька Тараса, весело, жартівливо показала на нього). Ну!.. *В ажіданьї конь убогій точно вкопаний стоїть...* Ха-ха-ха. (Вийшла).

Мазайло

— *Уші врозь, ду-кою но-кі... И как будто стоя спит...*

Лино! Подай сюди мій парадний сюртук.

Став перед люстром. **Рина і Мазайлиха** побігли.

Убігла **Мазайлиха** з сюртуком:

Поцілувавши чоловіка, побігла. **Мазайло** сам:

— Однині я — Мина Мазенін. (Став перед люстром). Здрастуйте, Мазенін, Мино Маркевичу! (Привітався на другий голос). Товаришу Мазенін! Здрастуйте!.. (Іще привітався). Здоров був, Мазенін! Зайдімо?.. Гм. (Помріяв трошки). Ви не знайомі? (Подавши комусь руку). Дуже приємно — Мазенін. (Уклонився). Будь ласка, ви часом не Мазенін?! (Кивнув головою). Так, я Мазенін!.. (Офіційним голосом). Ваше посвідчення, громадянине (Тоді немов подав комусь посвідчення). Будь ласка! Мазенін! (Тоді з офіційного на м'якший). Вибачте, ось у ці двері, товаришу Мазенін... (Ситим голосом). Були там Вишньов, Спаський, Де Розе, Мазенін...

8

Убігла **Мазайлиха**:

— **Рина** вже дістала з горища раму... Ти скоро?.. Та навіщо ти скидаєш штани?..

Замріяний, **Мазайло** машинально застібнув штани і знов до когось:

— Вдома?.. Скажіть, що прийшов Мазенін з дружиною. Здрастуйте!.. (Підвів до когось жінку). А це моя дружина.

Мазайлиха

— Ах, Мазеніна... А тепер, Минасю, я... Це мій чоло...

Мазайло перехопив:

— Ні, не так... (Немов подзвонив і тоді до покоївки). Тут живуть Мазеніни?.. Будь ласка...

Мазайлиха

— А ще краще так... (Немов вітаючись і цілуючись з кимось). Прошу ласкаво, заходьте... Це мій чоло...

Мазайло вклонився:

— Мазенін! Ні, краще так: вип'ємо за здоров'я нашого вельмишановного Мина Маркевича Мазеніна!..

Мазайлиха

— За мадам Мазеніну! За Килину Трохимівну Мазеніну!.. (Випила).

Тим часом через кімнату пройшов, нікого не бачачи, не помічаючи, **дядько Тарас**:

— Дурень же я, дурень! Думалось — Мазайловський, мірялось — Мазайлович, мріялось — Мазайленко з кореня "маз" вийде, а вийшов Мазенін. П'ять на п'ять було! Ой дурень я, дурень!.. (Пішов, ухопившись за голову).

Мазайло, теж нічого не помічаючи, немов випивши:

— Вип'ємо, Мазенін, га?

Мазайлиха, кокетуючи, пальчиком:

— Мадам Мазеніна!.. Випийте...

Мазайло замріяно:

— Слово має Мина Маркевич Мазенін.

Мазайлиха замріяно:

— Ці квіти і конфекти однесіть, будь ласка...

Увійшла **Рина**, замріяно:

— Рині Мазеніній...

Мазайло

— Чули? Помер Мазенін, Мина Маркевич...

Мазайлиха

— Засмучені тяжко, про це жалібно оповіщають всіх родичів і друзів, дружина...

— I дочка Мазеніни...

Обнялися втрьох і од щастя заплакали.

Через кімнату перейшов, нікого не бачачи і нічого не помічаючи, **дядько**

Тарас:

— Ой-ой-йой же дурень!

Увійшла **Тьотя Мотя:**

— Я вже все зробила: газета в рямцях, під склом! Та що з вами, милії ви мої люди!.. Що трапилося?.. Ви плачете?..

Мазайло:

— Це ми з радості... Ну, якось не віриться, чи давно було: Квач, Мазайло, **Мазайлиха**, Мазайлята, Мазайлівна... І от ми — Мазеніни, і от я нарешті — Мазенін!

Тьотя й собі слізку вронила:

— Треба буде й собі трошки одмінити прізвище. Розторгуєва — це прекрасне прізвище, та, жаль, не модне тепер... От, наприклад, Металова-Темброва — зовсім інша річ...

Увійшов **дядько Тарас**:

— Та який же дурень!.. (Побачив, як обнялися **Тьотя**, Мазайло, **Мазайлиха**, **Рина**). Так... Як був собі до революції у нас підрядчик один земський та будував він земству школи, лікарні, дороги. Ну, а собі за це — будинки. Хоч і крав, але був крепкий (стискає кулак) хозяйственик, міцно ж будував. А парки які, а лавочки, а фонтани, а клумби! Та не про це я хотів сказати. Як прийшла революція, то націоналізували його будинки. То він, через п'ять років із тюрми вийшовши, пішов просто до виконкому. Прийшов, двері прочинив та й пита: я ще вам не потрібний? Ні, кажуть... Так оце і я тепер спитаю (сумно-лукаво) — я вам ще не потрібний?

Тьотя Мотя

— Ні!.. (До Мазайлів). Ходімо, я ж покажу газету, мої милі.

Дядько Тарас не зна, що робити. Постукав до **Мокія**:

— Тобі я ще не потрібний?

Виглянув **Мокій**:

— Як комсомольцю кадило, так ви мені потрібні.

Тоді **Дядько Тарас** у люстро:

— А собі ти ще потрібний? (Подивився і почав сам себе в люстро лаяти). П'ять на п'ять, га! Ні, таки ти дурень, Тарасе! Бельбас! Бевзь! Недотепа! Кеп! Йолоп! Глупак! Телепень! Дурко! Дуропляс! Дурноверх! Дуре-пенко! Дурба! Дурило! Дурбас! Дурундас!

Задзвонив у сінях дзвоник.

Дядько пождав, чи не вийде хто одчинити двері. Тоді пішов, одчинив і ще в сінях:

— Ага-а!

Увійшла **Баронова-Козино** з букетом квіток.

Побачивши, що в кімнаті нікого нема, занервувалася.

Баронова-Козино:

— Вибачте, тобто — мерсі... Скажіть, будь ласка, чи вдома Мазеніни?

Дядько Тарас

— Гм... Зайломази, ви хотіли спитати.

У **Баронової-Козино** закалатало серце. Пальцями до вух:

— Вибачте, ви ще, мабуть, не читали — в сьогоднішній газеті є публікація...

Дядько Тарас:

— А в завтрашній буде моє спростовання: тільки Зайломази! Чуєте? Зайломази! Як це так; раз, два, три — і вже Мазеніни, га! Та ви знаєте, як це за старого режиму робилося, га? Знаєте, що тоді потрібно було, щоб змінити прізвище, — цілі роки і найвищий царський дозвіл, га? Знаєте, наприклад, як міняв у нас, і це, між іншим, історичний факт, своє прізвище секретар одної земської повітової управи, Каленик Митрофанович Гімненко?

Баронова-Козино, ойкнувши, сіла.

— Це ж не те, що, припустімо, Непийпиво або Тягнирядно якесь, а справді трагічне прізвище. Знаєте, що за великі гроші виправив він його на Говненка.

Баронова-Козино тихо знепритомніла.

— А далі, ну ніяк не можна. Та знаєте, що тільки по трьох роках клопотання, тільки сам цар Олександр Третій соїзволив змінити Говненка на Вороненка, га?! (Помітив, що **Баронова-Козино** знепритомніла). Ага-а!.. Це тільки од такого, вибачте, маловажного історичного факту обморок узяв, а якби я навів вам сотні, тисячі зовсім не таких, а справді трагічних історичних подій і фактів. Га? Га, питаюся! (По паузі). Що ж тепер мені ще зробити? (Побачив на люстрі газету). Хіба газету почитати! Ну й що ж! (Сів читати). З горя козак "Вісті" читає, бо своїх немає. (Прочитав дещо, заплющив очі). Отак тільки їх і можна читати: як читаєш — закуняєш, прокуняєш — знов читаєш, свого віку козацького доживаєш...

Баронова-Козино очулася та підійшла до другої кімнати, та в цей момент...

Широко, навстіж розчинилися двері — од старих Мазайлів і од **Мокія**. Разом увійшли: **Мазайло** в чорному сюртуці, **Тьотя Мотя** з газетним аркушем, заведеним у рямці під скло, **Мазайлиха**, **Рина** з букетом з одного, самотній **Мокій** — з другого боку. Заграла музика, і почався балет. **Баронова-Козино** поздоровила **Мазайла**, тьотю Мотю, Рину, Мазайлиху, тоді до **Мазайла**:

— А не забули ще... *Пахнет сеном над...*

Мазайло:

— *Пахнет сеном над лу-ка-мі...*

Баронова-Козино:

— Браво! Браво! Браво! Прекрасно!

Мазайло:

— Гех! *Песньюй душу веселя...*

Баронова-Козино, Мазайло, Тьотя, Рина, Мазайлиха разом:

— *Баби с к-рап-лямі рядамі*

Ходят, сено шевеля.

Дядько Тарас демонстративно:

— *Вийшли в поле косарі,*

Косить ранком на зорі,

Гей нуते, косарі,

Бо не рано почали.

Мокій самотно:

— *Під горою над криницею*

Горювали брат з сестрицею...

Тьотя Мотя прибила на стіну газету в рямцях. Тоді:

— Хай живе Мина Маркевич Мазєнін! Ура-а!

Дядько Тарас:

— Хай живе Мазайловський! (Нишком). Гетьман Виговський!

Мокій:

— Мазайло-Квач!

Тьотя, Мазайло. Мазайлиха,

Баронова-Козино. Рина оточили **Мокія**:

— Мазєнін! Мазєнін!

Мокій: — Мазайло-Квач!

Тьотя та інші: — Мазенін!

Мокій: — Мазайло-Квач!

Тьотя, за нею інші закрутилися метелицею, приспівуючи:

Там - сухое убирают;

Мужички его кругом

На воз вилами кидают...

Воз растет, растет, как дом.

Тьотя Мотя

— Хай живе Мазенін! Мазенін!

Дядько Тарас

— Хай живе Мазайлович! (Нишком: "Гетьман Самойлович!")

Мокій: — Мазайло-Квач!

Тьотя Мотя та інші трохи не збили з ніг **Мокія:**

В ожиданьи конь убогий

Точно вкопанный стоит...

— Хай живе Мазенін!

— Мазенін! Ха-ха-ха! Мазенін!

Дядько Тарас

— Мазайленко. (Нишком: "Гетьман Дорошенко!")

Мокій у колі, заткнувши вуха. Знесилено:

— Мазайло-Квач! Мазайло-Квач!

Тьотя Мотя та інші заскакали:

— *Только Жучка удалая*

В рихлом сене, как в волнах,

То взлетая, то ниряя,

Скачет, лая, впопихах,

(У Мазайла: упопихах).

Закрутились кругом **Мокія**, переможно вигукуючи:

— Хай живе Мазенін!

Раптом увійшли: **Тертика**, з м'ячем і з газетою "Комсомолец України",
Губа і в перспективі за ними **Уля. Мокій** до них:

— Поможіть хоч ви! Сам уже не можу, хіба ж не бачите...

Тертика м'ячем бац у підлогу:

— А скажіть, що за шум сочинився?

Губа:

— З якого приводу? Чого?

Тьотя Мотя показала на газету в рямцях:

— Будь ласка, будь ласка, молодії мої люди, прочитайте!

Губа підійшов до газети:

— А що тут таке?

Мазайло:

— Та краще прочитайте самі! Голосно прочитайте!.. Будь ласка, одчиніть там вікна, двері, щоб усім було чути! Всім, всім, всім, всім!

Губа, придивляючись, почав читати:

— Українізація.

Тьотя Мотя

— Не те читаєте, мій милий, і не там!...

Мазайло:

— Не те і не там!.. Дивіться знизу.

Тертика з м'ячем:

— Читай, Ваню, згори, коли на те пішло!

Губа швидко:

— "Адміністрація маріупольського заводу не пустила на завод комісії в справі українізації..."

Тьотя й Мазайло:

— Та не про те, милий ви хлопче! Не там! Дивіться в об'явах!

Губа:

— "За останній час набагато збільшився попит на українську книжку поміж робітництвом на харківських заводах... За систематичний зловмисний опір українізації..."

Тьотя

— Ах, Боже мій! Та що ви там вчитуєте про якусь там українізацію... Ви знизу прочитайте!

Мазайло:

— Он там читайте! Бачите? Я навіть звідси бачу: Харківський окрзагс на підставі арт. 142—144 Кодексу...

Губа:

— Стривайте! Стривайте! Та невже?... (Перечитав якісь рядки в газеті).

"За постановою комісії в справах українізації, що перевірила апарат Донвугілля, звільнено з посади за систематичний і зловмисний опір українізації службовця *М. М. Мазайла-Мазеніна*..."

Ойкнули. **Тьотя Мотя** розгубилася. До **Мазайла:**

— Що ж це таке?... Як це?..

Рина до батька:

— Невже цьому правда, папо?... Та чого ти мовчиш?

Тьотя і Рина з одного і другого боку:

— Мино Маркевичу!

— Папо!

Дядько Тарас, підійшовши, вдивився в **Мазайла:**

— Він уже ні гу, ні му!.. Ні ге, ні ме — занімів!

Тертика до **Мокія:**

— А ми прийшли врятувати тебе од міщанської стихії... Ближче до комсомолу!

Уля:

— Це я покликала на поміч... Я вже до тітки ніколи не поїду.

Тертика

— Ну!

Мокій до Улі:

— Ну, Улю!.. (До комсомольців). Присяги не кажемо тепер...

Губа

— Знаю. Це з вірша Яновського:

Десять літ будуєм владу Рад.

Маяком стоїть УСРР.

Нація не піде вже назад!

Тертика

— Навпаки, скоро скажемо всім Мазеніним: гол!
Ударив м'яча. **Губа** підбив. **Мокій** і собі. **Уля** собі.

Сцена

8

Мокій розчаровався в комсомолі, як і комсомольці, з якими вони здружилися
Мокій та Уля одружилися та жили окремо від батьків. Уля повністю перейшла на
українську. У них народилася донька Ольга.
Почався Голодомор.

“Голод тільки торкнувся нас своїм чорним крилом, але багатьох, багатьох він не
тільки торкнувся, але і штовхнув у незліченні могили на моїй милій Україні.

Почалася колективізація. Вона йшла нереальними темпами, масовим порядком, і
з'явилася стаття Сталіна "Головокружение от успехов".

На вітринах продовольчих магазинів Харкова були тільки одинокі білі головки
капусти. Продавцям нічого було робити, і вони сумно й безпорадно стояли всі в
білому, як у китайському траурі, за прилавками.
По вулицях ходили голодні мої брати, вони од голоду вже не могли ходити, і їх
звозили у призначені місця. Іноді вони ходили по квартирах нашого будинку, але
на високі поверхи вони вже не могли підніматись. Боже мій! Я бачив тільки
краплю страждань мого народу, та й ті краплі падали, як вогняні, на моє серце, і
пропікали його наскрізь.

— В одному селі на Харківщині вже 97 людей померли з голоду...

- Треба десь знайти продукти, їжу, Ольга пухне з голоду.
- Що Ольга... Коли помирає від голоду цілий народ, вся Україна?

Він просто лежав, впав, вмер прямо на вулиці. Він був не один такий. Ходячи мерці проникали в місто в пошуках їжі і падали на дорогах і знесилені помирали на наших очах. Кажуть голод був штучний...

(Микола Зеров)

Як нам жить хвилиною легкою,

Коли такий на пам'яті тягар

Речей, обставин, люду і примар

Ліг і лежить нестерпною вагою?

Як маєм крен направити з тобою,

Коли щодня погроза і удар?

І пилу впав усюди сірий шар

І все значиться смутком і нудьгою?

Коли спадає мла, мов той хижак,

А ця, на бруку знайдена підкова —

Єдиний добрий на майбутнє знак.

**ЛІБРЕТО БУЛО СТВОРЕНО НА ЛАБОРАТОРІЇ МЮЗИКЛУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ СПІЛКИ ТЕАТРАЛЬНИХ ДІЯЧІВ У 2025 РОЦІ.**